

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko - správní

Mezinárodní měnový fond ve 21. století

Tereza Mňuková

Bakalářská práce

2008

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav ekonomie
Akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza MŇUKOVÁ**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Management podniku**

Název tématu: **Mezinárodní měnový fond ve 21. století**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Vznik Mezinárodního měnového fondu (příčiny, důvody)
3. Význam Mezinárodního měnového fondu v období zlatého standardu
4. Mezinárodní měnový fond po zrušení vazby dolaru na zlato (po roce 1971)
5. Současné úkoly a význam Mezinárodního měnového fondu
6. Vztah České republiky k Mezinárodnímu měnovému fondu
7. Závěr

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy: cca 30
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- Marková, J.: Mezinárodní měnové instituce. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6
Brůžek, A.: Evropská měnová integrace. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001. ISBN 80-245-0158-9
Durčáková, J., Mandel, M.: Mezinárodní finance. Praha: Management Press, 2003. ISBN 80-7261-090-2
Němeček, E.: Mezinárodní měnový systém. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0081-1
Stiglitz, J. E.: Jiná cesta trhu: hledání nové alternativy k současné podobě globalizace. Praha: Prostor, 2003. ISBN 80-7260-095-8
Marková, J.: Mezinárodní měnová spolupráce. Praha: Oeconomica, 2006. ISBN 80-245-1053-7

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Antonín Pešek, CSc.
Ústav ekonomie
Datum zadání bakalářské práce: 30. října 2007
Termín odevzdání bakalářské práce: 19. května 2008

prof. Ing. Jan Čapek, CSc.
děkan

L.S.

prof. RNDr. Bohuslav Sekerka, CSc.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 30. října 2007

Souhrn

Tato práce je věnována Mezinárodnímu měnovému fondu ve 21. století, jeho současným úkolům a činnostem. V první části je popisován vývoj a důvody založení Fondu a jeho tehdejší činnost a úkoly. V další části práce je uveden přechod od systému fixních měnových kurzů k systému volně plovoucích kurzů a úloha Fondu při Mexické dluhové krizi a Asijské finanční krizi. Konec této práce je věnován současným úkolům a významu Fondu, jaká je jeho střednědobá strategie a jaký vztah má k České republice.

Klíčová slova

Mezinárodní měnový fond, mezinárodní měnové instituce, brettonwoodský systém, finanční krize, zlatý standard

Title

International Monetary Fund in 21st century

Abstract

This bachelor work is devoted to International Monetary Fund in 21st century, its present duties and activities. In first part is described progress and reasons for Fund's establishment, its then activities and duties. In next part of work is state conversion from fix exchange rate system to floating exchange rate system and Fund's function in Mexico debt crisis and Asian financial crisis. The end of this bachelor work is devoted to present duties and meaning of Fund, its medium term strategy and its relation to Czech republic.

Keywords

International Monetary Fund, international monetary institutions, brettonwoods system, financial crises, gold standard

Obsah:

1	Úvod.....	8
2	Vznik MMF (příčiny, důvody)	10
2.1	Návrhy na poválečný měnový systém	11
2.2	Konference v Bretton Woods	13
2.3	Hlavní cíle MMF definované v Článcích dohody jsou:.....	14
3	Význam MMF v období zlatého standardu	15
3.1	Zlatý standard	15
3.1.1	Pojem „zlatý standard“	15
3.1.2	Standard zlaté mince	16
3.1.3	Standard zlatých slitků.....	16
3.1.4	Standard zlaté devizy	16
3.2	Rozpad zlatého standardu	17
3.3	Brettonwoodský měnový systém	17
3.4	Krise brettonwoodského systému	18
3.5	Udržení dolarové ceny zlata	19
3.6	Zánik Brettonwoodského systému.....	20
4	MMF po zrušení vazby dolaru na zlato (po roce 1971).....	22
4.1	Dluhová krize.....	24
4.2	Asijská krize	25
4.2.1	Vypuknutí krize	25
4.2.2	Doporučení MMF	26
4.2.3	Kritika MMF	27
5	Současné úkoly a význam MMF	29
5.1	Organizace MMF	29
5.1.1	Struktura MMF	29
5.1.2	Zvláštní práva čerpání (SDR)	31
5.1.2.1	Proč byla SDR vytvořena a k čemu slouží dnes	31
5.1.2.2	Hodnota SDR	32
5.1.2.3	Alokace (rozdělení) SDR.....	32
5.1.3	Členské kvóty	33
5.1.4	Hlasování	37
5.2	Význam MMF.....	39

5.2.1	Jak MMF podporuje světovou ekonomickou stabilitu	39
5.2.2	Proč je ekonomická stabilita důležitá	40
5.2.3	Jak MMF pomáhá	41
5.2.3.1	Boj proti chudobě.....	42
5.3	Střednědobá strategie MMF (současné úkoly)	43
5.3.1	Nový přístup k doзору (dohledu).....	43
5.3.2	Mění se role Fondu	44
5.3.3	Zefektivnění povinností k chudým zemím	45
5.3.4	Kontrola (ovládání) Fondu.....	45
6	Vztah České republiky k MMF	46
6.1	Vývoj v letech 1945-1954.....	46
6.2	Obnovené členství Československa.....	47
6.2.1	FSAP (Financial sector assessment program)	48
6.2.2	SDDS (Special Data Dissemination Standard).....	49
6.2.3	ROSC (Repost on the Observance of Standards and Codes).....	50
6.3	Zasedání MMF v Praze.....	51
7	Závěr	52
	Použitá literatura.....	54

Seznam tabulek:	strana
Tab. č. 1.: Porovnání brettonwoodského a jamajského měnového systému.....	23
Tab. č. 2.: Prům. roční tempa růstu HDP v zemích postižených měn. krizí (v%).....	27
Tab. č. 3.: Spotřebitelské ceny v zemích postižených měn. krizí (roční růst v %).....	27
Tab. č. 4.: Dosavadní generální ředitelé MMF.....	30
Tab. č. 5.: Váhy měn a jejich měnové účasti v měnovém koši platné od 1.1.2006.....	32
Tab. č. 6.: Vývoj členských kvót.....	34
Tab. č. 7.: Výše kvót členských zemí Fondu v letech 1998 a 2002.....	36
Tab. č. 8.: Rozdělení hlasů mezi skupiny členských zemí MMF v roce 2002 (v%).....	37

Seznam grafů:

Graf č. 1.: Počet členských států MMF v letech 1945-2005	33
---	----

Seznam příloh:

Příloha č. 1.: Organizační schéma MMF.....	56
--	----

1 Úvod

Tématem mé bakalářské práce je „Mezinárodní měnový fond ve 21. století“. Hlavním obsahem této práce je zmapování současných činností a význam Mezinárodního měnového fondu (MMF) ve světě a také vzhledem k České republice. V dnešní době se ani v médiích, ani na veřejnosti o tomto tématu příliš nehovoří, a proto bych jej chtěla více přiblížit.

Během druhé světové války se vedly četné diskuse o poválečném uspořádání měnového systému ve světě. Vyvrcholením těchto jednání byla konference v Bretton-Woods, uskutečněná v roce 1944 (Československo bylo jednou ze zemí, které se těchto jednání zúčastnily). Výsledkem brettonwoodské konference byla Dohoda o MMF, která vstoupila v platnost na konci roku 1945 (Československo bylo jednou ze zakládajících zemí). Brettonwoodský systém byl založen na systému fixních měnových kurzů a tím budoval dobré podmínky pro mezinárodní obchod. Během 60. let, ale hlavně na začátku 70. let docházelo k velkým devalvacím amerického dolaru, zrušila se směnitelnost dolaru za zlato a zvýšila se cena zlata. Současně s tímto vývojem došlo k přechodu od systému fixních měnových kurzů k systému volně plovoucích kurzů (floating). Tímto definitivně zanikl brettonwoodský systém, který byl základem MMF. Zrušením fixních kurzů došlo k oslabení vlivu Fondu. A jaké budou jeho další úkoly a cíle? Proč nedošlo k úplnému zrušení MMF?

Po zániku brettonwoodského systému se Fond staral o země postižené finanční krizí, o chudé a zadlužené země a o země, které potřebují finanční pomoc. Také začal více dohlížet na finanční situaci členských států a poskytování pomoci (finanční i technické) při budování silnějších ekonomik. 80. a později i 90. léta se nesla ve znamení velkých finančních krizí, nejdříve v Jižní Americe (hlavně Mexická dluhová krize) a poté i v jihovýchodní Asii. Fond těmto zemím poskytoval velkou finanční i technickou pomoc. Hlavně za aktivity při Asijské krizi byl Fond velmi kritizován širokou veřejností i odborníky, (avšak ne všechna kritika byla oprávněná). Podle mého názoru bylo největším problémem to, že se Fond snažil aplikovat obvyklé metody jako u předešlých krizí v ostatních zemích a nebral na zřetel, že problémy v Asii mají úplně jiný původ. Nešlo zde totiž o tradiční problém makroekonomické nerovnováhy, ale o krizi v chování soukromého sektoru. Myslím si, že hlavně díky kritice se Fond dostal do podvědomí veřejnosti, hlavně

ve špatném slova smyslu. Do té doby nikdo neměl velký zájem zjišťovat, co dělá a jaké jsou jeho hlavní úkoly.

A jaké jsou úkoly MMF teď, ve 21. století? Tato otázka je podrobně popisována v kapitole č. 5. Hlavním úkolem Fondu je dohled nad finančním sektorem všech členských zemí, vlastně můžeme říct celého světa, protože ze všech 192 zemí na světě je 185 zemí členem Fondu. Je vůbec možné, aby jedna globální organizace dělala efektivní dohled nad finančním sektorem „celého světa“? To je další důležitá otázka, která mě nutí k zamyšlení nad tím, jak moc je pro nás MMF nepostradatelný. Dalším úkolem Fondu je půjčování peněz a technická asistence chudým zemím (hlavně země třetího světa). Avšak je otázkou, do jaké míry Fond těmto zemím svou pomocí pomáhá, či spíše ubližuje.

Pro pochopení významu a potřebnosti MMF je nutné prostudovat velké množství materiálů, aby si čtenář vytvořil ucelený názor. Avšak ne vždy se tyto materiály dají sehnat v českém jazyce, (zvláště materiály ze současných činností Fondu). I toto byl důvod k tomu, abych si zvolila téma „Mezinárodní měnový fond ve 21. století“.

V poslední kapitole se zabývám otázkami České republiky ve vztahu k MMF. Jaké byly důvody k vystoupení Československa z Fondu v roce 1954 a znovuoobnovení členství na začátku 90. let? Jaký vztah má ČR k Fondu nyní? Kterých programů se účastníme, jaké je jejich vyhodnocení a jaká bude další spolupráce ČR s MMF?

2 Vznik MMF (příčiny, důvody)

Po první světové válce se velké naděje vkládaly do měnových kurzů, jejichž základem bylo zlato, avšak tyto snahy se zanedlouho ukázaly jako marné. Pokusy o obnovení peněžních poměrů byly spojeny s různými konstrukcemi zlatého standardu, ať už šlo o přímou směnitelnost za zlato, nebo o změny zlaté devizy. Společným zájmem všech těchto peněžních reforem byla důvěra ve stabilní cenu zlata na světových trzích. A právě ta selhala. Světová hospodářská krize v letech 1929 – 1934 byla provázena růstem ceny zlata a tedy deflačním tlakem na všechny ekonomiky, jejichž měny byly, ať přímo či nepřímo, spojeny se zlatem.

Tato situace byla řešena jednotlivými státy izolovaně, bez jakékoliv koordinace nebo společného vyjasňování jak tuto situaci zvládnout. Nebyla zde žádná mezinárodní instituce, která by byla iniciátorem určitého programu. Selhal i Finanční výbor Společnosti národů v Ženevě, jehož jednání v letech 1929 – 1932 uvízla v rozporech. Rozhodovala síla důvěry jednotlivých centrálních bank nebo vlád v jejich vlastní měnu. I z tohoto důvodu byly postupy k odklonu od zlata řízeny výhradně vlastními zájmy. V roce 1931 učinila první krok Velká Británie, která zastavila směnitelnost bankovek a kurz libry klesl o 31 %. O dva roky později postupovaly obdobně Spojené státy a kurz amerického dolaru klesl o 26 % proti zlaté paritě. Nejdéle setrvala v důvěře ve své měny skupina tzv. zlatého bloku kolem Francie, která devalvovala až v roce 1936.

Takový byl i případ Československa. Vedení Národní banky oddalovalo jakýkoliv zásah do zlatého základu koruny až do února 1934, kdy podalo demisi, aby umožnilo novému vedení guvernéra Karla Engliše provést devalvaci snížením zlatého obsahu koruny o jednu šestinu. Toto snížení však nebylo dostačující, protože úzké devizové vztahy k Francii se musely i v devizovém kurzu přizpůsobit jejímu opožděnému řešení a v roce 1936 bylo znovu potřeba devalvovat korunu, opět o jednu šestinu.

A právě tyto zkušenosti, kdy jednotlivé státy řešily své měnové a hospodářské problémy izolovaně, vyvolávaly během druhé světové války u vítězících spojenců přesvědčení, že je třeba včas připravit program, jehož cílem bude takové uspořádání

mezinárodních peněžních vztahů, které zajistí jejich kursovou stabilitu solidaritou zájmů všech zúčastněných.

Hledáním systémového uspořádání nových měnových poměrů se zabývali přední světoví ekonomové už několik let před ukončením druhé světové války. Počátkem roku 1943 vyústily v oficiální předložení dvou nejvýznamnějších koncepcí, které připravily skupiny amerických a britských expertů.

2.1 Návrhy na poválečný měnový systém

První z nich byl americký návrh, tak zvaný Whiteův plán (Proposal for a United and Associated Nations Stabilization Fund), jehož autorem byl nejbližší spolupracovník tehdejšího ministra financí USA H. Morgenthaua, H. D. White. Jeho plán byl postaven na několika principech. Uvažoval s konstrukcí měnové jednotky „unitas“, která by se rovnala $137 \frac{1}{7}$ „grains“ ryzího zlata, což odpovídá deseti zlatým dolarům. V této jednotce by byly vedeny i účty společného Fondu. Hodnota každé národní měny členského státu by byla stanovena Fondem ve zlatě nebo „unitas“ a bez jeho souhlasu by nesměla být měněna. „Unitas by mohla být směněna za zlato a také za každou jinou členskou měnu. Prostředky Fondu by byly tvořeny zlatem nebo také devizami členských států a byly by používány ke stabilizaci jejich měn. Každému členskému státu by byl určen podíl (přibližně asi 5 mld. dolarů), který by měl být z poloviny splacen do zahájení činnosti Fondu. Své počáteční vklady měly země splatit z 25 % v záručitelných státních papírech, z 12,5 % v národní měně a z 12,5 % ve zlatě.¹

Druhým návrhem byl britský Keynesův plán (Proposal for an International Clearing Union), který byl publikován ve formě Bílé knihy. Navrhl zřídit měnovou jednotku „bancor“, jehož zlatý obsah bude určen vedením Fondu. Členové Fondu by stanovili počáteční kurzy svých měn vzájemnou dohodou a ty by se mohly měnit pouze se svolením vedení Fondu. Členové nesmějí kupovat ani jinak získávat zlato, překročila-li by jeho cena paritu národní měny k „bancoru“. Mezinárodní peněžní vztahy by se měly provádět na bázi clearingů tak, že každému členu bude přidělena kvóta, v jejímž rámci by clearingová centrála (International Clearing Union) prováděla platby. Výše stanovené kvóty by také

¹ Vencovský, F.: U zrodu Mezinárodního měnového fondu. Bankovníctví, 2000. č. 8, s. 13

měla být určující při rozhodování o rozsahu čerpaných úvěrů. Členové Fondu se také zavazují přijmout dlužná salda transferem v „bancoru“, přičemž debetní salda by neměla přesáhnout stanovené kvóty. Vycházelo by se tak vstříc dlužnickým zemím.

Oba tyto návrhy měly velké množství stejných prvků. Bylo v nich předpokládáno založení určité mezinárodní centrály, jejíž rozhodnutí by byla rozhodující a závazná pro všechny její členy. Také předpokládaly konstrukci nové mezinárodní početní jednotky. Oba návrhy se omezovaly pouze na otázky mezinárodního platebního styku a usilovaly o stabilizaci devizových kurzů na základě zlata. Měly stejný přístup k finančnímu kapitálu. Hlavní rozdíl mezi nimi byl v alternativě, buď volná zlatá měna, nebo mnohostranný clearing. Whiteova „unitas“ zaváděla zlatou měnu v její klasické formě, Keynesův „bancor“ byl peněžní jednotkou, která byla směnitelná za zlato pouze jednostranně², a to při dobropisu zlata v clearingové ústředně.

Rozdíl obou plánů byl ostatně vyjádřen už v jejich názvech. Whiteův plán byl založen na fungování stabilizačních fondů, kterými se měla zajišťovat stálá úroveň vzájemných devizových kurzů, a to při úplné volnosti mezinárodního obchodu, a redistribuce zlata. Keynesův plán byl zvláštní tím, že považoval za škodlivé jak debetní, tak kreditní špičky na clearingových účtech členských států a chtěl, aby tyto účty byly vždy vyrovnány. Možnost devalvační úpravy měny u členských států s pasivní platební bilancí byla v Keynesově plánu snadnější než v plánu Whiteově. A hlavně v Keynesově návrhu nehrozilo nebezpečí majorizace jedné země druhými zeměmi, naopak byla tu snaha zůstat co možno nejdéle na mezinárodní půdě.

Tyto dva návrhy nebyly předloženy jako jediné. Mezi další návrhy, které byly předloženy do diskusí patřil plán kanadského ministra financí Ilsleye z července 1943, nebo švédský měnový a hospodářský plán z prosince 1943 vypracovaný pod vedením státního tajemníka Hammarskjölda. V Brazílii se v této době konala konference o tom, jak

² „Jednosměrný způsob“ sepětí bancoru se zlatem měl spočívat v tom, že účastnické země clearingů by měly nárok jen na koupi bancorů podle pevné ceny za zlato od clearingové centrály, ale neměly by nárok na koupi zlata za bancory. Při tomto jednosměrném sepětí vazby systému se zlatem by ovšem nebyla žádná záruka toho, že cena zlata na volných trzích nestoupne nad pevnou nákupní cenu v bancorech. Při vzestupu ceny zlata na volných trzích zlata, ke kterému by za těchto podmínek zcela jistě došlo, stal by se prodej zlata za clearingové centrále za bancory ztrátovým a v praxi nepoužitelným. „Zlatý obsah bancoru“ by se takto stal jen symbolickým. Stabilizace směnných poměrů měn měla být v Keynesově plánu dosažena udržováním tržních kurzů deviz v určitých rozmezích kolem pevně stanovené parity jednotlivých měn. Prostředkem měly být hlavně intervence ústředních bank na devizových trzích. Bancor svým symbolickým zlatým obsahem se měl sám stát měnovým standardem a nahradit tak zlato v jeho povaze kdykoli realizovatelného zboží za pevnou cenu na světovém trhu. (Němeček, E.: Mezinárodní měnový systém. Otázka konvertibility, stability a likvidity. Praha: Karolinum, 2000. s. 72)

bude nově uspořádán poválečný světový obchod. Tato konference skončila přijetím rezoluce doporučující vytvořit Meziamerickou banku k usnadnění vzájemných platů mezi státy Severní a Jižní Ameriky. A kvůli některým závažným připomínkám k Whiteově plánu byla americkým ministrem financí vypracována změna k americkému návrhu. Tyto změny pak byly prezentovány jako „revidovaný Whiteův plán“.

2.2 Konference v Bretton Woods

Oba předložené plány (revidovaný Whiteův a Keynesův) se staly předmětem předběžných porad 34 představitelů spojeneckých států (včetně zástupců ze Sovětského svazu), které skončily v dubnu 1944. Výsledkem těchto jednání bylo společné prohlášení britské a severoamerické vlády o zamýšleném ustavení „mezinárodního fondu“. Na základě výsledků dubnových jednání se sešli zástupci patnácti vlád v Atlantic City, aby připravili program závěrečné konference o uspořádání poválečných měnových poměrů, o založení Mezinárodního měnového fondu a Světové banky pro obnovu a rozvoj. Při konečných jednáních jasně převážil americký Whiteův návrh. Prosadil jak vedoucí pozici zlata i dolaru v mezinárodních vztazích, tak i zásadu návratnosti v úvěrových operacích Fondu, systém pevných parit národních měn a přechod k širší konvertibilitě národních měn. Byl ostatně veden i zájmem o udržení věřitelské pozice USA.

Počátek konference byl v červenci 1944 v Bretton Woods a účastnilo se ji asi tři sta delegátů, expertů a technických poradců z čtyřiceti pěti spojeneckých států. Neutrální státy na tuto konferenci nebyly přizvány. Největší účast zde měla delegace Spojených států v čele s ministrem Henry Morgenthauem. Britskou delegaci vedl lord John Maynard Keynes.

Tímto způsobem vznikl Mezinárodní měnový fond s celkovou výší členských kvót 8,8 mld.³ USD (největší podíl připadl USA – 2,8 mld. USD). Jako základ kursových vztahů byly stanoveny parity národních měn jejich vyjádřením ve zlatě, nebo USD podle zlatého obsahu dolaru k 1.7. 1944 (tzn. 35 USD za jednu trojskou unci ryzího zlata). Také byly podrobně určeny podíly jednotlivých členů Fondu, jejich splácení, měnové parity,

³ Vencovský, F.: U zrodu Mezinárodního měnového fondu. Bankovníctví, 2000. č.8, s. 14

postup Fondu ke stabilizaci měnových kurzů atd. Definitivně byla opuštěna myšlenka vytvoření umělé peněžní jednotky („unitas“ nebo „bancor“). Toto řešení znamenalo návrat světové měnové soustavy na zlatou základnu a transakce se směly provádět pouze podle pevných kurzů. Bylo zakázáno, aby členské země kryly z prostředků Fondu odliv kapitálu, aby omezovaly transakce na běžných účtech a aby prováděly jakákoliv měnová diskriminační opatření. Členské státy byly povinny poskytovat informace, které Fond potřebuje pro své operace. Hlasovací právo bylo řízeno podle výše členského podílu. Dohoda o MMF stoupla v platnost 27. prosince 1945 podepsáním Článků dohody (Articles of Agreement). V tento den také oficiálně začala činnost této instituce. Finanční operace Fondu začaly 1. března 1947.

2.3 Hlavní cíle MMF definované v Článcích dohody jsou:⁴

- podporovat mezinárodní měnovou součinnost stálou institucí, která zabezpečí mechanismus konzultací a spolupráce v mezinárodních měnových otázkách
- usnadňovat rozmach a vyrovnaný růst mezinárodního obchodu a přispívat tak k podpoře a udržování vysokého stupně zaměstnanosti a reálného důchodu, i k rozvoji výrobních zdrojů všech členů jakožto prvořadých cílů hospodářské politiky
- podporovat kursovou stabilitu a čelit konkurenčnímu znehodnocování měny
- napomáhat při rozvoji soustavy mnohostranného placení pro běžné transakce mezi členy a při odstraňování devizových omezení
- umožnit členům dočasný přístup k všeobecným zdrojům MMF a umožnit jim tak napravit poruchy ve vyrovnávání jejich platebních bilancí
- v souladu s výše uvedenými cíli zmírňovat stupeň nerovnováhy platebních bilancí členů MMF

⁴ Durčáková, J., Mandel, M.: Mezinárodní finance. Praha: Management Press, 2003. s. 367

3 Význam MMF v období zlatého standardu

3.1 Zlatý standard

Měnovým kovem je zlato. Jde o postavení zlata jako základu peněžní jednotky v národním peněžním oběhu a jako základu srovnávání měn v mezinárodních vztazích. Rozeznáváme tři druhy zlatého standardu, podle kterých je konvertibilita bankovek ve zlato upravena (standard zlaté mince, standard zlatých slitků, standard zlaté devizy)⁵. Prvním, kdo přešel ke zlatému standardu, byla Velká Británie, a to v době po napoleonských válkách. Ostatní země postupně přecházely od stříbrného standardu ke zlatému standardu okolo let 1870-1890.

3.1.1 Pojem „zlatý standard“

- zlatým standardem nechápeme pouze skutečnost, že podle zákona má každá měna stanoven přímo obsah zlata (zlatý obsah mají stanoveny i papírové měny). Zlatý standard znamená, že centrální banka peněžní známky v jejich nominální zlatý obsah opravdu konvertuje. Tzn., že volně prodává zlato za nominální hodnotu.
- zlatým standardem nechápeme pouze skutečnost, že centrální bance je nařízeno do jisté výše udržovat „zlaté krytí“ emitovaných bankovek. Určité procento nominálního zlatého obsahu by mělo být kryto skutečnou zásobou zlata a zlatých deviz.
- zlatý standard je efektivní pouze tehdy, když centrální banka skutečně konvertuje bankovky ve zlato. Povinnost centrální banky konvertovat bankovky ve zlato je dána zákonem. Pokud je tato povinnost na nějakou dobu suspendována, nebo možnost žádat konverzi je vázána na povolení, pak můžeme říct, že je to měna papírová, i když jde o měnu zlatého standardu.

⁵ Němeček, E.: Mezinárodní měnový systém. Otázka konvertibility, stability a likvidity. Praha: Karolinum, 2000. s. 19-21

3.1.2 Standard zlaté mince

V oběhu jsou plnoobsažné zlaté mince, které bývají ražené i na soukromý účet. Centrální banka má za povinnost proplácet ve zlatých mincích bankovky v jakékoliv nominální hodnotě. Standard zlaté mince fungoval po celém světě mnoho let až do první světové války. Nejdéle se udržel v USA, a to až do roku 1933.

Pouze při standardu zlaté mince můžeme říct, že zásoba zlata v centrální bance je též využívána jako rezervní fond mincovního kovu pro ražbu mincí. Dále je to funkce rezervního fondu pro zajištění konverze bankovek ve zlato a také funkce rezervního fondu světových peněz.

Standard zlatých mincí s sebou nese náklady pro státní pokladnu, jelikož při ražbě nových mincí a přeražbě starých opotřebovaných mincí vznikají veliké ztráty.

3.1.3 Standard zlatých slitků

Plnoobsažné zlaté mince nejsou zpravidla nově raženy a postupně jsou staženy z oběhu, i když ve spoustě případů nepřestávají být zákonným platidlem. Centrální banka musí konvertovat bankovky podle nominálního obsahu zlata jen ve zlaté slitky, (což mohou být pruty nebo cihly), a je povinna prodat každému neražené zlato za pevnou nominální cenu. Přičemž smí prodávat pouze celé zlaté slitky měnového zlata, které mají danou hmotnost 12,5 kg. Tím je zajištěno, že soukromníci nebudou konverzi bankovek ve zlato využívat.

3.1.4 Standard zlaté devizy

Zlaté mince už nebývají raženy a jsou stahovány z oběhu. Centrální banka už nemá za povinnost měnit bankovky přímo ve zlato, ale podle zákona je povinna konvertovat bankovky ve zlaté devizy podle nominální parity. Za vlastní měnu musí prodat takové množství deviz, které je možné v zahraničí konvertovat ve zlato.

3.2 Rozpad zlatého standardu

Během 30. let 20. století všechny země postupně upouštěly od pravidel zlatého standardu, protože přestal vyhovovat jako základ peněžního oběhu. S rozvojem zemí rostl i objem výroby a obchodu a bylo zapotřebí větší množství měnového kovu (zlata). Ale ne všechny země ho měly po válce dostatek. Nejvíce zlata měla po válce Amerika. V zemích, které měly nízké nebo žádné rezervy zlata, obnovovali zlatý standard pouze v podobě zlaté devizy.

Neudržitelnost zlatých parit některých měn z důvodu nereálně nastavených zlatých obsahů také přispěla k zániku zlatého standardu. Zlatý standard se již nikdy nepodařilo obnovit. Pouze jeho pozůstatky se udržely v rámci brettonwoodského systému jako zlatý dolarový standard.

Hlavním cílem Mezinárodního měnového fondu byla měnová stabilita, na kterou byl kladen důraz při spolupráci členských států v ekonomické oblasti. Hlavně tomuto cíli byly podřízeny veškeré aktivity MMF.

Už od počátku vzniku se MMF snažil o vytvoření kurzového systému, který by svým fungováním udržoval stálou, skoro neměnnou hladinu kurzů a zabránil tak jejich prudkým výkyvům. Dlouhodobým udržením stability měnových kurzů se budovaly dobré podmínky pro rozvoj mezinárodního obchodu. Jako je obchod se zbožím, službami a kapitálem. Každý člen MMF musel poskytovat takové informace, aby bylo možné stabilitu měnového kurzu udržet.

3.3 Brettonwoodský měnový systém

Pravidla pro fungování mezinárodních měnových vztahů, která byla označena jako Brettonwoodský systém, byla uznána stanovami Mezinárodního měnového fondu. Za hlavní cíle MMF byla stanovena podpora mezinárodního obchodu, pomoc při zvyšování zaměstnanosti a vysoké úrovni reálného důchodu členských zemí, podpora kurzové stability a zabránění konkurenčnímu znehodnocování měny.

Pro dodržování stability měnových kurzů byly vymezeny určité povinnosti, které měly členské země dodržovat. Mezi tyto povinnosti patřily:⁶

- povinnost členských zemí vyjadřovat měnovou paritu v USD nebo ve zlatě
- povinnost členských zemí konzultovat s Fondem každou změnu měnové parity přesahující 10 % parity původně schválené
- povinnost členských zemí provádět vzájemné devizové operace a transakce pomocí tzv. pevných měnových kurzů, tj. kurzů, které se odchylují od uvedené základní parity maximálně v rozpětí ± 1 %

Pro fungování systému měnových kurzů byl vybrán dolar a zlato, protože dolar patřil v poválečném období k nejsilnějším měnám, jelikož Amerika nebyla válkou téměř zasažena. K 1.7.1944 byl obsah zlata v dolaru vymezen na 0,888671g ryzího zlata⁷ a pevná cena zlata byla 35 USD za jednu trojskou unci zlata. Trojská unce činila 31,10348 g zlata.

Kurzy měn musely být udržovány kurzovými intervencemi centrálních bank členských zemí, a to v rozpětí ± 1 % od kurzové parity vymezené k dolaru. Provádět devalvace nebo revalvace bylo možno pouze s povolením MMF. Systém měnových kurzů byl pevný, ale i přesto přizpůsobivý.

3.4 Krize brettonwoodského systému

Na počátku 60. let se v brettonwoodském systému začaly objevovat problémy a také se měnilo postavení dolaru. Hlavním problémem byl odliv dolarů z USA, jehož příčinou byly velké investice amerických firem v Evropě. Díky tomu dochází k deficitům americké platební bilance. V důsledku tohoto ostatní země nedůvěřují dolaru a rychle ho vyměňují za zlato. Tím dochází k obrovskému odlivu zlata z USA. V roce 1960 činily devizové rezervy u průmyslově vyspělých zemí 60 % v USD směnitelných za zlato, což bylo asi desetkrát více než před deseti lety, když zásoba dolarových rezerv těchto zemí by stačila k vykoupení pouze 6 % zlata v USA.

⁶ Marková, J.: Mezinárodní měnové instituce. Praha: Oeconomica, 2002. s. 39

⁷ Durčáková, J., Mandel, M.: Mezinárodní finance. Praha: Management Press, 2003. s. 368

Velkou vinu na tomto velice nepříznivém vývoji nesl i samotný Fond, který nedal do souladu tvorbu mezinárodních peněz s potřebou zajištění plynulého mezinárodního platebního styku. Toto vše dohromady vedlo ke stále většímu množství dolarů ve světě, což v řadě zemí vedlo k inflacím a díky povinnosti udržovat fixní měnové kurzy se přesunovala z jedné země do druhé.

Velký příliv dolarů do evropských zemí a také rostoucí inflace u řady zemí vedly k nedůvěře v USD, nikdo už nechtěl tuto měnu nakupovat. Na londýnském trhu se začalo ve velkém obchodovat se zlatem. Mohli zde nakupovat všichni ze zemí se směnitelnou měnou. Zvýšenou poptávkou po zlatě byl vyvolán růst dolarové ceny zlata a tím docházelo k devalvaci dolaru.

3.5 Udržení dolarové ceny zlata

Amerika v žádném případě nechtěla připustit devalvaci dolaru. Byl to hlavně prestižní důvod, ale také dolar byl považován za hlavní světovou rezervní a obchodní měnu, ve které se daly provádět veškeré platby do zahraničí. Devalvací dolaru by zahraniční pohledávky ztratily svou cenu, ale ani ostatní země neměly velký zájem na devalvaci dolaru, jelikož jejich oficiální devizové rezervy byly uloženy v amerických bankách. Hlavním úkolem bylo provést taková opatření, kterými by došlo ke zlepšení stavu platební bilance, klesl by zájem o USD a tím by se také omezily požadavky na konverzi dolarů za zlato. Jedním opatřením bylo schválení nového amerického zákona o zahraniční pomoci, díky němuž měly ostatní země použít své dolary k nákupu zboží na americkém trhu. Také byla zavedena určitá opatření, která znevýhodňovala vývoz kapitálu z USA a tím pádem i vývoz dolarů, které by se poté staly součástí devizových rezerv ostatních států a zpětně by byly konvertovány do zlata.

Ani ostatní členské země Fondu neměly zájem na devalvaci dolaru, jelikož by došlo ke zhroucení mezinárodního měnového systému. Významným krokem bylo vytvoření tzv. „Gold pool“⁸ v roce 1961, v němž bylo spojeno osm průmyslově nejvyspělejších zemí (USA, Německo, Velká Británie, Francie, Itálie, Belgie, Nizozemsko a Švýcarsko). Účastníci se zavázali k tomu, že budou intervenovat na londýnském trhu, aby udrželi cenu

⁸ Němeček, E.: Mezinárodní měnový systém. Otázka konvertibility, stability a likvidity. Praha: Karolinum, 2000. s. 176

zlata na hranici 35 USD. A také se zavázali k tomu, že své dolarové rezervy nebudou konvertovat ve zlato. Díky tomuto se po několik let dařilo udržet tržní cenu zlata na oficiální úrovni (tj. 35 USD za trojskou unci), ale spekulacím se zlatem stejně nebylo zabráněno.

„Gold pool“ nakonec ukončil svou činnost 17.3. 1986, poté, co čelil veliké poptávce po zlatě a musel čerpat zlato z oficiálních rezerv svých účastníků. Tímto se trh zlata rozdvojil na trh oficiální a trh volný. Dvojí trh byl zrušen v roce 1973 a v Londýně zůstal jen trh volný.

3.6 Zánik bretonwoodského systému

Na začátku roku 1971 byl tlak na deprecii dolaru předzvěstí blížícího se zániku bretonwoodského systému. Centrální banky se snažily zasáhnou kurzovými intervencemi. Nakupovaly (leden až březen 1971) dolary v celkové výši 5 mld. USD a tím se snažily zabránit deprecii dolaru. V srpnu 1971 vyhlásily USA řadu opatření, jelikož znehodnocování dolaru stále pokračovalo. Mezi tato opatření patřilo zejména.⁹

- zrušení konvertibility zahraničních oficiálních dolarových rezerv za zlato
- uvalení 10 % dovozní daně na většinu dováženého zboží a prosazování zásady „kupujte americké zboží“
- okamžité zmrazení mezd a cen na dobu 90 dní
- tlak na revalvační úpravy parit ostatních měn, které by vedly ke zrealnění kurzu dolaru a ke zlepšení přístupu USA na zahraniční trhy
- přehodnocení zahraniční pomoci a vojenských výdajů, motivované snahou převést větší část tohoto rozpočtového zatížení na ostatní státy vojenských dohod (zejména Japonsko a Německo)
- prosazování snah o snižování úlohy zlata v mezinárodní měnové soustavě

⁹ Marková, J.: Mezinárodní měnové instituce. Praha: Oeconomica, 2002. s. 46

Dne 18.12. 1971 byla uzavřena tzv. Smithsoniánská dohoda¹⁰ deseti nejrozvinutějších zemí. Mezi tato opatření patří:¹¹

- devalvace amerického dolaru o 7,9 %, která vedla i ke změně oficiální ceny zlata z 35 USD na 38 USD za jednu trojskou unci¹²
- změna měnových parit a kursových relací mezi ostatními měnami. Současně se prosazovala orientace na kursovou soustavu se základem v ústředních kurzech a s vazbou národních měn na SDR nebo na měnový koš, ve kterém byly zařazeny měny, které se výrazným způsobem podílely na platebním styku dané země
- rozšíření oscilačního pásma, ve kterém se mohly pohybovat tržní kurzy národních měn z ± 1 % na $\pm 2,25$ % základní parity
- vytvoření „Prozatímního výboru Rady guvernérů Fondu pro přípravu reformy Mezinárodního měnového fondu“, tzv. Výboru 20. Jeho úkolem bylo posoudit všechny aspekty reformy včetně úlohy rezervních měn, zlata a zvláštních práv čerpání, směnitelnosti, ustanovení o měnových kurzech atd. Tím bylo fakticky odsouhlaseno zrušení směnitelnosti dolaru za zlato a porušení statutu Fondu
- USA se zavázalo zrušit 10 % dovozní daň zavedenou v srpnu 1971

Touto dohodou se však podařilo pouze zmírnit krizi na počátku 70. let. Tato krize vyvrcholila zrušením směnitelnosti dolaru za zlato a následnou devalvací. Avšak tato devalvace byla příliš malá a nové měnové parity tak neodpovídaly skutečnému vývoji. V únoru 1973 pak došlo k druhé devalvací dolaru a to o 10 %. Cena zlata tak stoupla z 38 USD na 42,22 USD za jednu trojskou unci.¹³ Současně s tímto vývojem došlo k přechodu od systému pevných měnových kurzů k systému volně pohyblivých kurzů – floatingu. Tímto fakticky definitivně zanikl Brettonwoodský systém.

¹⁰ Podle Smithonian Institution ve Washingtonu (též washingtonská dohoda).

¹¹ Marková, J.: Mezinárodní měnové instituce. Praha: Oeconomica, 2002. s. 47

¹² zlatý obsah dolaru činil 0,818513g

¹³ zlatý obsah dolaru činil 0,736662g

4 MMF po zrušení vazby dolaru na zlato (po roce 1971)

V roce 1971, před zrušením směnitelnosti dolaru za zlato, byl systém fixních měnových kurzů s vazbou na zlato využíván u 67 % členských zemí Fondu, 4 % zemí využívaly systém volně pohyblivých kurzů a 29 % zemí využívalo ostatní systémy. V roce 1973 (tzn. po druhé devalvaci dolaru) byl využíván systém měnových kurzů s vazbou na SDR u 22 % členských zemí, ústřední kurzy byly zavedeny u 61 % zemí a floating zavedlo 17 % zemí. O několik let později (počátek roku 1976) byl u 67 % zemí systém ústředního kurzu a u ostatních zemí byl zaveden floating.

Touto změnou systému měnových kurzů musela být změněna i měnová politika MMF. Od začátku založení MMF byl floating připouštěn pouze při opravdu výjimečných situacích. Ještě v polovině 60. let byl floating odmítán s tím, že snadno vede ke znehodnocování měn se všemi negativními důsledky a že jde o inflační faktor s vlivy na domácí náklady a s přímými i nepřímými vlivy na zvyšování cen.

Brettonwoodský měnový systém se rozpadl zavedením systému volně pohyblivých měnových kurzů. Avšak zásadní změna principů brettonwoodského měnového systému byla provedena až v roce 1976, kdy se konalo zasedání členských zemí Fondu. Toto zasedání se konalo na Jamajce ve městě Kingston. Na tomto zasedání byla zlegalizována nová kurzová politika (systém volně plovoucích kurzů) a členským zemím bylo zakázáno vyjadřovat měnovou paritu ve zlatě. Tento nový měnový systém je nazýván jako jamajský měnový systém a vstoupil v platnost 1. dubna 1978.

Od této změny si každá členská země mohla sama určit, jaký měnový systém bude využívat, ať už jde o systém pevných, nebo pohyblivých měnových kurzů. Každá země samostatně dohlíží a kontroluje pohyb a vývoj kurzů. Jedinou povinností je oznámit Fondu, pro jaký kurzový systém se rozhodli a ten pak udržovat, popř. ohlásit změnu systému. Tímto došlo k oslabení vlivu MMF v této oblasti, avšak nový mechanismus lépe odpovídal změněné situaci na mezinárodních finančních trzích. Pro srovnání brettonwoodského a jamajského systému je uvedena tabulka č. 1.

Tabulka č. 1.: Porovnání brettonwoodského a jamajského měnového systému

	brettonwoodský měnový systém	jamajský měnový systém
měnové parity	zlato, USD	směnitelné národní měny, SDR, jiný měnový soubor, zákaz vyjadřování měn. parity ve zlatě
vnější směnitelnost USD za zlato	ANO	NE
cena zlata	oficiální 35 USD/1 troj. unci, od roku 1971 – 38 USD/1 troj. unci, od roku 1973 – 42,22/1 troj. unci	tržní
měnové kurzy	pevné (přípustná odchylka ± 1 %, od roku 1971 $\pm 2,25$ %, kurzové změny nutno konzultovat s Fondem	kurzová politika je v pravomoci jednotlivých členských zemí
parita SDR	ve zlatě, od roku 1974 soubor 16 měn	od roku 1981 soubor 5 měn
devizové rezervy	základem je zlato za oficiální cenu	základem je SDR, úloha zlata v devizových rezervách by měla klesat
transakce mezi Fondem a členy	zásada podmíněnosti, pouze vlastní zdroje	zásada podmíněnosti, u SDR nepodmíněnosti, zdroje vlastní a cizí
členské kvóty	vyjádřené v USD, splácí se 25 % ve zlatě, 75 % v národní měně dané země	vyjádřené v SDR, splácí se 25 % ve směnitelné měně, 75 % v národní měně dané země

Převzato: Marková, J.: Mezinárodní měnové instituce. Praha: Oeconomica, 2002. s. 49

V roce 1975 bylo vypracováno rozdělení měnových kurzů do tří hlavních skupin:

- pevné měnové kurzy
- měnové kurzy s rozdělenou oscilací
- měnové kurzy pohyblivé

Tato klasifikace však měla velkou řadu nedostatků a tak bylo vypracováno nové rozdělení, které vešlo v platnost 1. ledna 1999. Měnové kurzy byly rozděleny do osmi skupin:

- systém bez vlastního zákonného platidla
- měnová rada
- ostatní tradiční systémy pevných měnových kurzů
- pevné měnové kurzy

- systém pevných měnových kurzů s pravidelnými úpravami ústředních kurzů a stanoveným pásmem oscilace
- systém měnových kurzů s řízenou pohyblivostí
- systém volně pohyblivých měnových kurzů

4.1 Dluhová krize

Počátek dluhové krize 80. let musíme hledat již v 70. letech, ve vývoji světové ekonomiky. Hlavní události, které ovlivnily vývoj ve vyspělých i rozvojových ekonomikách byly:

- rozpad brettonwoodského systému fixních měnových kurzů a nahrazení systémem volně plovoucích kurzů
- rychlý rozvoj tzv. eurotrhu (mezibankovní trh s vklady ve směnitelných měnách mimo jejich zemi původu)
- v roce 1973-1974 došlo k prvnímu ropnému šoku na Blízkém východě a k prudkému zvýšení cen ropy

Ačkoliv mnoho zemí mělo problém se splácením zahraničních dluhů již dříve, počátek dluhové krize se datuje k srpnu 1982, kdy Mexiko oznámilo, že již není schopno splácet své zahraniční dluhy. Především vysoké úrokové sazby a vysoké ceny ropy přivedly mexickou ekonomiku do situace, která neměla nastat. Ačkoliv mnozí ekonomové již dříve varovali na dluhové břemeno, i přesto působilo mexické vyjádření jako šok. Brzy po Mexiku následovaly i ostatní země, a to nejen v Latinské Americe, ale i v Africe a Evropě. Příliv soukromého kapitálu do rozvojových zemí se zastavil a postižené země hledaly pomoc u vyspělých zemí a u Mezinárodního měnového fondu. Pokud země není schopna splácet své dluhy, má dvě možnosti, jak tuto situaci zvládnout. Může se rozhodnout, že svůj dluh prostě přestane splácet, nebo se s věřiteli dohodne na určitém řešení. Mexiko se rozhodlo jít druhou cestou a dohodnout se s věřiteli, tato cesta však nebyla snadná ani krátká. Všichni účastníci (dlužnické země, věřitelské banky a oficiální představitelé vyspělých zemí) přispěli velkým dílem k tomu, že zadlužení rozvojových zemí dosáhlo neuvěřitelných rozměrů a že řešení této krize trvalo velice dlouho. Věřitelské banky nepřipouštěly, že by se jednalo o problém insolvence, a tudíž není nutné odepsat

půjčky Mexiku a ostatním zemím, že pouze postačí poskytnout překlenovací úvěry, které by postiženým zemím pomohly překonat dočasné potíže. Oficiální instituce na tuto interpretaci přistoupily a nenutily banky, aby si vytvářely vůči pohledávkám v zadlužených zemích oprávkou. Pokud by banky musely uznat své úvěry jako klasifikované, řada z nich by se ocitla ve velmi vážných problémech, protože oprávkou by mohly pohltit celý kapitál a banky by se tak staly insolventními. Představitelé veřejného sektoru chtěli zabránit kolapsu bankovního sektoru a tak byli rozhodnutí poskytnout finanční pomoc systémově důležitým bankám z veřejných zdrojů. Banky však věděly, že Mexiko a podobné země nejsou schopné tak obrovské dluhy splatit a dříve, či později budou muset částečně dluhy odepsat. Z tohoto důvodu se snažily snižovat svoji angažovanost v zadlužených zemích, ale pouze v takovém rozsahu, aby nebyla ohrožena schopnost dlužníků splácet dluhy. K tomu měla napomoci bilaterální pomoc od vyspělých zemí a také půjčky od MMF¹⁴.

V průběhu 80. let se tak soukromé financování nahrazovalo financováním veřejným. Představitelé veřejného sektoru ujišťovali, že bankám angažovaným ve financování zadlužených zemí nebude poskytnuta pomoc z veřejných prostředků, ale postupné přebírání financování zadlužených zemí soukromým sektorem ve skutečnosti nic jiného nepředstavovalo. Tato strategie byla pro banky velmi výhodná díky vysokým úrokům, avšak pro dlužnické země měla velmi negativní důsledky. Země splácely věřitelům více, než dostávaly v nových půjčkách, a tak ekonomický růst dále klesal. Začátkem 90. let rozvojové země uskutečňovaly různé programy privatizace, liberalizace, stabilizace a otevíraly se tak zahraniční konkurenci. Závěr dluhové krize z 80. let s sebou nese počátky dalších finančních krizí, které proběhly v letech 90.

4.2 Asijská krize

4.2.1 Vypuknutí krize

Asijská finanční krize vypukla začátkem června 1997, když Thajsko opustilo systém pevných měnových kurzů. Došlo k velmi výraznému poklesu bahtu, klesly i ceny akcií a začal narůstat odliv domácího i zahraničního kapitálu. Centrální banka se snažila odvrátit pád bahtu tím, že prodávala své devizové rezervy na forwardovém trhu, neprojevalo se to však na oficiálních údajích o devizových rezervách. Až po vypuknutí

¹⁴ MMF poskytl Mexiku pomoc ve výši 3,6 mld. SDR a další 2 mld. USD poskytlo 10 nejvyspělejších států

krize se ukázalo, že disponibilní rezervy nejsou ve skutečnosti tak velké, jako oficiálně vykázané. Tato skutečnost vyvolala velkou nedůvěru u investorů a došlo k dalšímu propadu měny.

Během několika týdnů se problémy Thajska přesunuly i na ostatní země z jihovýchodní Asie. Mezi další nejvíce postižené země patřily Korea, Filipíny, Malajsie a Indonesie. Postupně zde vznikal začarovaný kruh, jelikož tato „nákaza“ umocňovala negativní dopad domácích problémů na finanční sektor. I z tohoto důvodu se finanční krize přesouvala do reálné ekonomiky. Začaly klesat investice, příjmy obyvatelstva, soukromá spotřeba, nezaměstnanost prudce rostla a hospodářský růst výrazně klesal. Také začalo docházet k velkému poklesu produkce. Na jaře roku 1998 se finanční krize přesouvá také do Japonska, kde došlo k prudkému zhoršení hospodářské situace.

4.2.2 Doporučení MMF

Velikost asijské krize také souvisí s tím, že nejvíce postižené státy dlouhou dobu nechtěly akceptovat, že jejich ekonomikám hrozí nebezpečí. I MMF je při svých pravidelných konzultacích upozorňoval na riziko, které přináší velká závislost na zahraničním kapitálu. Z tohoto důvodu MMF doporučoval restriktivní opatření, která by zpomalila růst domácí poptávky a tím snížila zahraniční financování. Tato doporučení však začala být akceptována, až když zahraniční investoři hromadně odcházeli, kurzy měn začaly prudce klesat a devizové rezervy centrálních bank byly vyčerpané.

Hlavním úkolem bylo zastavit obrovský pokles kurzu měn (znehodnocení měn dosáhlo 50-80 %). Existovalo několik důvodů pro stabilizaci kurzu měn. Hlavním důvodem bylo snížení nákladů na obsluhu zahraničního dluhu, dále snížení rizika vzniku vysoké inflace a také obnovení důvěry investorů v domácí měny. Jediným východiskem z této situace bylo prudké zvýšení úrokových sazeb. Vysoké úrokové sazby zvýší přitažlivost bankovních úvěrů a jiných forem investování v domácích měnách a také zvýší náklady spekulace proti těmto měnám. Zvýšení úrokových sazeb a také obnovení spolupráce mezi zahraničními bankami přispělo k zastavení poklesu měnového kurzu korejského wonu. Také se podařilo stabilizovat thajský bath. V průběhu roku 1998, kdy se

postupně obnovila důvěra v měnu, postupné zhodnocování a pokles inflace, se mohly úrokové míry začít snižovat, z 35 % počátkem ledna na 5 %¹⁵ září stejného roku.

V průběhu krize byla postupně měněna doporučení MMF. V počátcích krize doporučoval MMF zpřísnit fiskální politiky postižených zemí, ale s postupem času, kdy začal být viditelný hospodářský propad těchto zemí, se fiskální politiky uvolňovaly.

Tabulka č. 2.: Prům. roční tempa růstu HDP v zemích postižených měn. krizí (v %)

Země	1995	1996	1997	1998	1999
Thajsko	8,9	5,9	-1,7	-10,2	4,2
Indonésie	8,2	8,0	4,5	-13,0	0,3
Malajsie	9,8	10,0	7,3	-7,4	5,6
Filipíny	4,8	5,8	5,2	-0,6	3,3
Jižní Korea	8,9	6,8	5,0	-6,7	10,7

Převzato: Cihelková, E., a kol.: Světová ekonomika. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 47

Tabulka č. 3.: Spotřebitelské ceny v zemích postižených měn. krizí (roční růst v %)

Země	1995	1996	1997	1998	1999
Thajsko	5,8	5,9	5,6	8,1	0,3
Indonésie	9,4	7,9	6,6	58,0	20,8
Malajsie	3,4	3,5	2,7	5,3	2,8
Filipíny	8,0	9,0	5,9	9,7	6,7

Převzato: Cihelková, E., a kol.: Světová ekonomika. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 47

4.2.3 Kritika MMF

Fondu bylo vyčítáno, že prosazoval příliš restriktivní politiku, která se nehodila na řešení problémů asijských zemí a že použil obvyklé schéma i při řešení neobvyklých problémů. Největší kritika Fondu se však týkala jednotlivých prvků programu na stabilizaci a restrukturalizaci. V případě asijské krize nešlo o tradiční problém makroekonomické nerovnováhy, kterou Fond doposud řešil. Jednalo se zde o krizi v chování soukromého sektoru, také o krizi stavových veličin, bankovních a podnikových rozvah a také o krizi nadměrné poptávky.¹⁶

¹⁵ Jonáš, J.: Asijská krize po dvou letech. Hospodářské noviny 10.1.2000

¹⁶ Jonáš, J.: Finanční krize v jihovýchodní Asii a úloha Mezinárodního měnového fondu. Finance a úvěr, 1999. č. 3, s. 129-142

Fond byl také kritizován za to, že zasahoval i do oblastí, které nepatří do jeho pravomocí a nejsou jeho tradičním posláním. Také byl obviňován z poklesu domácí poptávky tím, že příliš trval na makroekonomické restrikcí a tím došlo ke zhoršení krize. Mnozí kritici uvedli, že Fond měl své obavy uveřejnit již počátkem roku 1997, kdy se začal obávat krize.

I přes veškerou kritiku se strategie Fondu na překonání finanční krize ukázala velice účinná a přispěla ke stabilizaci a růstu.

5 Současné úkoly a význam MMF

5.1 Organizace MMF

5.1.1 Struktura MMF

Mezi nejdůležitější orgány MMF patří Rada guvernérů, Rada výkonných ředitelů a Generální ředitel. Rada guvernérů je nejvyšším orgánem Fondu, každá členská země zde má jednoho svého zastupitele, obvykle jím bývá ministr financí nebo guvernér centrální banky (zastupitelem pro ČR je v této době ministr financí Miroslav Kalousek). Každý stát si své zastupitele volí na takovou dobu, kterou považuje za vhodnou. Rada guvernérů se obvykle schází jednou ročně na výročních zasedáních. Mezi jejich pravomoci patří přijímání nových členů a ukončení členství stávajícího člena, úprava členských kvót, emise SDR, rozhodování o změnách statutu Fondu apod.

Schůze Rady guvernérů může být také svolána na žádost Rady výkonných ředitelů, nebo patnácti členských zemí, nebo také členů, kteří mají dohromady čtvrtinu všech hlasů.¹⁷ Aby bylo usnesení právoplatné, musí být přítomna většina guvernérů, kteří mají nejméně dvě třetiny všech hlasů. Alternáti smějí hlasovat pouze v nepřítomnosti guvernéra.

V roce 1974 zřídila Rada guvernérů Prozatímní výbor (Interim Committee), který byl v roce 1999 přeměněn na Mezinárodní měnový a finanční výbor (International Monetary and Financial Committee). Je to poradní orgán složený z dvaceti čtyř guvernérů (jde o stejné guvernéry, kteří jsou na pozicích Rady výkonných ředitelů). Připravují návrhy, které se týkají především řešení krizových situací, změn mezinárodního měnového systému, nebo novelizací článků dohody.

Rada výkonných ředitelů řeší běžné záležitosti Fondu. Je sestavena z generálního ředitele a dvaceti čtyř výkonných ředitelů. Patří sem šest zemí, které mají nejvyšší členské kvóty (USA, Velká Británie, Německo, Francie, Japonsko, Saúdská Arábie) a také zástupci Číny a Ruska. Dalších šestnáct výkonných ředitelů je voleno na dobu dvou let a zastupují vždy určitou skupinu zemí.

¹⁷ Zákon č. 500/1992 Sb., Článek XII, část 2 c)

Rada výkonných ředitelů má na starosti především operativní a administrativní záležitosti (kursová politika členů, finanční pomoc členským zemím, konzultace se členy). Scházejí se pravidelně jednou týdně a projednávají zde důležité otázky týkající se především čerpání finančních zdrojů Fondu. Dále Rada výkonných ředitelů volí generálního ředitele, a to na dobu, kterou uzná za vhodnou (současným generálním ředitelem je Francouz Dominique Strauss-Kahn).

Generální ředitel nemá hlasovací právo a ani nezastává funkci guvernéra či výkonného ředitele. Zasedání Rady guvernérů se účastní, ale též bez hlasovacího práva. Hlasovací právo má pouze při rovnosti hlasů.

Dále do organizační struktury MMF můžeme zařadit přibližně 3000 zaměstnanců, kteří jsou při výkonu svých funkcí vázáni výhradně povinnostmi vůči Fondu. Jde o velmi schopné odborníky, kteří navrhuji potřebná řešení pro rozhodovací orgány MMF. Hlavním sídlem Fondu je Washington, kde se vyskytuje nejvíce zaměstnanců a další zastoupení má i ve městech Paříž, Ženeva, Tokio a New York. Organizační struktura Fondu je uvedena v příloze č. 1.

Tabulka č. 4.: Dosavadní generální ředitelé MMF

Camille Gutt	Belgie	1946-1951
Ivar Rooth	Švédsko	1951-1956
Per Jacobsson	Švédsko	1956-1962
David Collette	Švýcarsko	1962-1963
Pierre-Paul Schweitzer	Francie	1963-1973
H. Johannes Witteveen	Nizozemsko	1973-1978
Jacques de Larosiere	Francie	1978-1987
Michel Camdessus	Francie	1987-2000
Horst Köhler	Německo	2000-2004
Rodrigo Rato	Španělsko	2004-2007
Dominique Strauss-Kahn	Francie	2007-současnost

5.1.2 Zvláštní práva čerpání (SDR)

5.1.2.1 Proč byla SDR vytvořena a k čemu slouží dnes¹⁸

SDR byla vytvořena v roce 1969 Mezinárodním měnovým fondem jako doplněk k devizovým rezervám členských států. SDR byla rozdělena mezi členské země Fondu proporcionalně k jejich kvótám. Také slouží jako zúčtovací jednotka MMF a některých jiných mezinárodních organizací.

SDR sloužila jako podpora fixního měnového kurzu v bretonwoodském období. Země, které se účastnily tohoto systému, potřebovaly oficiální rezervy, které by mohly být použity k nákupu domácí měny na světových devizových trzích, pokud je to nutné k udržení jejich devizového kurzu. Mezinárodní poptávka po dvou klíčových rezervních aktivech (zlato a USD) poukázala na nepřiměřené podporování rozvoje světového obchodu a finančního rozvoje. Proto tedy mezinárodní společenství rozhodlo o vytvoření „nových peněz“ pod záštitou MMF.

Pouze několik let poté bretonwoodský systém zanikl a většina měn přešla na systém volně plovoucích měnových kurzů. Kromě toho růst mezinárodních kapitálových trhů usnadňoval půjčování od úvěruschopných vlád. Oba tyto vývojové trendy zmenšovaly potřebu SDR.

Dnes mají SDR pouze omezený význam a jejich hlavní funkcí je, že slouží jako zúčtovací jednotka Fondu a některých jiných mezinárodních organizací. SDR se mohou používat při operacích a transakcích, které jsou Dohodou nebo na jejím základě povoleny.¹⁹ Členské země mohou SDR použít k obstarání cizí měny.²⁰

¹⁸ Zdroj: International monetary fund. www.imf.org

¹⁹ Zákon č. 500/1992 Sb., Článek XIX, část 1.

²⁰ a) Účastník bude oprávněn používat svá zvláštní práva čerpání k tomu, aby získal odpovídající částku měny od účastníka určeného podle části 5 tohoto článku. b) Účastník může svá zvláštní práva čerpání použít v dohodě s jiným účastníkem k tomu, aby od něho získal odpovídající částku měny. c) Fond může většinou sedmdesáti procent všech hlasů určit operace, které je účastník oprávněn provádět v dohodě s jiným účastníkem za takových předpokladů, jaké Fond považuje za vhodné... (Zákon č. 500/1992 Sb., Článek XIX, část 2.)

5.1.2.2 Hodnota SDR ²¹

Hodnota SDR byla původně rovna 0,888671 gramů ryzího zlata, tzn. měla stejný obsah zlata jako USD (výchozí poměr USD:SDR byl 1:1). Po rozpadu brettonwoodského systému je hodnota SDR vyjádřena košem měn (dnes skládající se z eura, libry, yenu a dolaru). Propočít hodnota SDR se provádí denně a vychází se z kótací kurzu dolaru na londýnském devizovém trhu.

Váhy měn v měnovém koši se upravují každých pět let, aby se zabezpečilo, že odráží relativní význam měn ve světovém obchodě. Poslední revize byla provedena v listopadu 2005 a váhy měn byly založeny na hodnotě exportu zboží a služeb a na množství zásob, vyčíslených v příslušné měně, které byly drženy ostatními členy Fondu. Další změna bude provedena v roce 2010.

Tabulka č. 5.: Váhy měn a jejich měnové účasti v měnovém koši platné od 1.1.2006

Měna	Váha měny v koši (v %)	Měnová účast
americký dolar	44	0,623
EURO	34	0,41
japonský jen	11	18,4
anglická libra	11	0,0903

Zdroj: International monetary fund. www.imf.org

5.1.2.3 Alokace (rozdělení) SDR

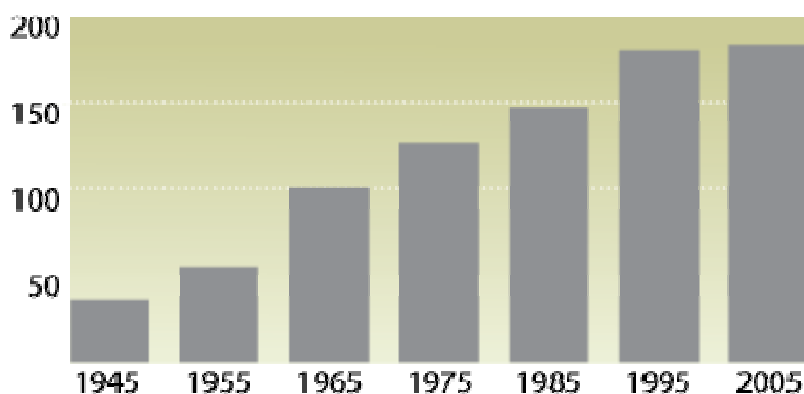
Fond může přidělit SDR svým členům v poměru k jejich kvótám a také je může zrušit (avšak tohoto práva ještě nikdy nebylo využito). Existují dva typy alokací:

- Hlavní (obecná, veřejná, všeobecná) alokace SDR byla založena na dlouhodobé světové potřebě doplnit již existující rezervní aktiva. Všeobecná alokace se bere v úvahu každých pět let, ačkoliv rozhodnutí bylo provedeno pouze dvakrát. První alokace se týkala 9,3 mld. SDR, rozdělených v letech 1970-1972. Druhá alokace byla v letech 1979-1982 v celkovém množství 21,4 SDR.

²¹ Zdroj: International monetary fund. www.imf.org

- Jednorázová alokace SDR byla schválena Fondem v září 1997 během návrhů na čtvrtý dodatek Dohody. Tato alokace by dvakrát zvětšila SDR (na 42,8 mld.). Úmyslem bylo umožnit všem členům Fondu účastnit se systému SDR, jelikož země, které vstoupily do Fondu v roce 1981 nebo později (více než jedna pětina členských zemí), se nikdy nepodílely na alokaci SDR. Čtvrtý dodatek je účinný, pokud ho schválí tři pětiny členských států s 85 % většinou všech hlasů.

Graf č. 1.: Počet členských států MMF v letech 1945-2005

Zdroj: International monetary fund. www.imf.org

5.1.3 Členské kvóty

Nejvíce zdrojů pro půjčky MMF je poskytováno členskými zeměmi, prvotně skrz jejich platby kvót (splacené členské podíly). Každému členu je stanovena kvóta, ta představuje podíl dané země na celkovém objemu kvót a je vypočtena na základě podílu země na světovém obchodě, výši devizových rezerv a ekonomické úrovně. Po vstupu do MMF je země povinna zaplatit jednu čtvrtinu členské kvóty ve směnitelných měnách (jako dolar, jen, euro nebo libra), zbývající tři čtvrtiny kvót se splácí v měnách dané země. Členské kvóty jsou revidovány nejdéle jednou za pět let. Vývoj členských kvót je uveden v tabulce č. 6.

Tabulka č. 6.: Vývoj členských kvót

Pořadí revize kvót	Rok revize kvót	Změna v %	Výše kvóty v mld. SDR	Podíl hospodářsky vyspělých zemí
1.	1950	0	8,7	77,8
2.	1955	0	8,9	76,8
3.	1960	0	14,6	76,1
4.	1965	30,7	20,9	73,2
5.	1970	35,4	28,8	72,5
6.	1976	33,6	39,0	68,0
7.	1978	50,0	60,7	64,5
8.	1983	47,5	90,0	69,9
9.	1990	50,0	135,2	61,0
10.	1995	0	145,0	61,0
11.	1998	45,0	212,0	61,6
12.	2003	0	217,3	61,6

Převzato: Marková, J.: Mezinárodní měnové instituce. Praha: Oeconomica, 2002. s. 60

Na začátku činila výše členských kvót 7,7 mld. USD. Avšak postupným přibíráním nových členů se tyto zdroje postupně zvyšovaly. Při revizi kvót je přihlíženo k vývoji světové ekonomiky a také ke změnám v ekonomickém postavení jednotlivých členských zemí. Celková výše kvót je 217 mld. SDR (září 2007), což je přibližně 338 mld. USD.

Každému členu MMF je stanovena výše kvóty vyjádřená v SDR. Při určování kvóty se vychází z HDP dané země, z jejích průměrných ročních devizových plateb a příjmů, z průměrné měsíční výše devizových rezerv a variability běžných devizových příjmů této země.

Členské kvóty zemí, které zakládaly MMF se vypočítaly podle tzv. „Bretton-Woods formula“.²²

$$Q=(0,02Y+0,05R+0,10M+0,10V)(1+X/Y)$$

²² Marková, J.: Mezinárodní měnové instituce. Praha: Oeconomica, 2002. s. 33

kde: Y – národní důchod v roce 1940
R – zlaté a dolarové rezervy k 1. červenci 1943
M – průměrné dovozy během let 1934-1938
V – maximální odchylka ve vývozu během let 1934-1938
X – průměrné vývozy během let 1934-1938

Od této doby však byla formule již několikrát předělávána. V letech 1962-1963 byly zvětšeny váhy pro zahraniční obchod a odchylku ve vývozu. Také dovoz a vývoz byl nahrazen běžnými devizovými inkasy a platbami a maximální odchylka byla nahrazena variabilitou běžných devizových příjmů. K dalším výraznějším změnám došlo v letech 1982-1983. Národní důchod byl nahrazen HDP a devizové rezervy byly rozšířeny o držbu SDR, ECU a rezervní pozici vůči Fondu. V současné době má formule následující podobu:²³

Reduced Bretton-Woods formula

$$Q_1=(0,01Y+0,025R+0,05P+0,2276VC)(1+C/Y)$$

Modified Scheme III formula

$$Q_2=(0,0065Y+0,0205125R+0,078P+0,4052VC)(1+C/Y)$$

Modified Scheme IV formula

$$Q_3=(0,0045Y+0,03896768R+0,07P+0,76976VC)(1+C/Y)$$

Modified Scheme M4 formula

$$Q_4=0,005Y+0,042280464R+0,044(P+C)+0,8352VC$$

Modified Scheme M7 formula

$$Q_5=0,0045Y+0,05281008R+0,039(P+C)+1,0432VC$$

kde: Q – kvóta
Y – HDP v běžném roce
R – průměrné měsíční devizové rezervy v běžném roce
P – roční průměrné devizové platby
C – roční průměrné devizové příjmy
VC – variabilita běžných devizových příjmů definovaná jako standardní odchylka od pětiletých klouzavých průměrů v letech 1968-1980

²³ Marková, J.: Mezinárodní měnové instituce. Praha: Oeconomica, 2002. s. 33-34

Členská kvóta se tak rovná většímu z výsledků dosažených u formule Q_1 a průměru dvou nejnižších výsledků u ostatních čtyř formulí (Q_2 , Q_3 , Q_4 , Q_5). Takto propočtená kvóta je upravována s přihlédnutím k výši kvót srovnatelných zemí.

Tabulka č. 7.: Výše kvót členských zemí Fondu v letech 1998 a 2002

	1998		2002	
	v mil. SDR	v %	v mil. SDR	v %
Hospodářsky vyspělé západní země	88425,2	61,0	130566,6	61,5
z toho:	26526,8	18,2	37149,3	17,5
USA	8241,5	5,7	13008,2	6,1
Německo	8241,5	5,7	13312,8	6,3
Japonsko	7414,6	5,1	10738,5	5,1
Francie	7414,6	5,1	10738,5	5,1
Velká Británie	8287,6	5,7	11256,1	5,3
Africké země	13529,8	9,3	21930,9	10,3
Asijské země	3385,2	2,3	6369,2	3,0
z toho:	3055,5	2,1	4158,2	2,0
Čína	11953,1	8,3	17270,1	8,1
Indie	4313,1	3,0	5945,4	2,8
Evropské země	997,3	0,7	1372,0	0,6
z toho:	988,5	0,7	1369,0	0,6
Rusko	589,6	0,4	819,3	0,4
Ukrajina	257,4	0,2	357,5	0,2
Polsko	22674,8	15,7	31391,2	14,8
Česká republika				
Slovensko				
Ostatní země				
Celková výše kvóty	145656,5	100,0	212414,9	100,0

Převzato: Marková, J.: Mezinárodní měnové instituce. Praha: Oeconomica, 2002. s. 34

Každá země musí splatit kvótu do šesti měsíců od přijetí. Musí být splacena v plné výši, a to 25 % ve směnitelné měně, kterou určí Fond a 75 % v národní měně dané země. Pokud členské země nemají svoji národní měnu směnitelnou, pak je výše podílu členské kvóty splácené ve směnitelné měně nižší, a to okolo 22 %. Jestliže Fond nepotřebuje měnu svých členských zemí pro své operace, mohou tyto země svůj podíl v domácí měně splatit formou neobchodovatelného, neúročeného dluhopisu, uloženého u určeného ukládacího místa.²⁴

²⁴ Fond přijme na Účet všeobecných zdrojů od kteréhokoliv členu místo jakékoli části jeho měny, která podle úsudku Fondu není potřebná pro jeho operace a transakce, poukázky nebo obdobné dluhopisy, vydané členem či jeho ukládacím místem...takové ukládací cenné papíry budou neobchodovatelné, bezúročné a splatné v jejich jmenovité hodnotě na požádání připsáním ve prospěch účtu Fondu u určeného ukládacího místa. Tato část se vztahuje nejen na měnu upisovanou členy, nýbrž také na jakoukoli měnu jinak dlužnou Fondu nebo jím získanou a určenou ve prospěch Účtu všeobecných zdrojů.(Zákon č. 500/1992 Sb., Článek III, část 4.)

5.1.4 Hlasování

Hlasování v MMF je podobné jako hlasování v akciové společnosti, což zvýhodňuje kapitálově silnější země. Výše hlasovacího práva je přímo úměrná výši členské kvóty. Čím je kvóta větší, tím větší má daná země podíl na hlasování. Každý člen má 250 hlasů a jeden další hlas za každou část své kvóty rovnající se sto tisíci zvláštních práv čerpání.²⁵

Mezi nevlivnější země Fondu při jeho založení patřily USA s 27,5 % a Velká Británie s 13,1 % na celkovém počtu hlasů. S postupným přibíráním nových členů (hlavně ekonomicky méně vyspělých) se postupně měnilo i rozložení hlasů. Ale i přes toto přibírání zůstal rozhodující podíl na ekonomicky vyspělých zemích. A i nadále měly největší podíl hlasů USA (17,13 %).

Tabulka č. 8.: Rozdělení hlasů mezi skupiny členských zemí MMF v roce 2002 (v %)

Hospodářsky vyspělé západní země (24 zemí)	60,45
z toho: USA	17,13
Japonsko	6,15
Německo	6,06
Francie	4,96
Velká Británie	4,96
Africké země (50 zemí)	5,76
Asijské země (32 zemí)	10,48
z toho: Čína	2,95
Indie	1,93
Evropské země (30 zemí)	8,30
z toho: Rusko	2,75
Ukrajina	0,64
Polsko	0,64
Česká republika	0,39
Slovensko	0,18
Ostatní země (47 zemí)	15,01

Převzato: Marková, J.: Mezinárodní měnové instituce. Praha: Oeconomica, 2002. s. 30

Podle důležitosti projednávaných záležitostí je zapotřebí mít různý počet většiny hlasů, a to pětadesát procent pro klíčové záležitosti a pro ostatní záležitosti je to

²⁵ Zákon č. 500/1992 Sb., Článek XII, část 5

sedmdesát procent.²⁶ Při potřebě pětaosmdesátiprocentní většiny hlasů mají země s větším podílem (15 % a více) při hlasování právo veta. V současnosti má tuto výhodu pouze USA (17,13 %).

Z tohoto způsobu rozdělení hlasů jasně vyplývá, že rozhodování o činnostech Fondu leží v rukou hospodářsky silnějších zemí, tedy zemí s největším podílem hlasovacích práv, resp. mohou politiku Fondu velmi výrazně ovlivňovat. Nicméně ve skutečnosti, pokud to situace umožní, se řídicí orgány Fondu snaží při rozhodování dojít ke všeobecné shodě a vyhnout se tak formálnímu hlasování. Velkou výhodou tohoto rozhodování je, že umožňuje minimalizovat konfrontace v citlivých otázkách.

Také je potřeba vzít v úvahu, že absolutní počet hlasů je důležitý, ale ne jediný prvek, který může ovlivnit hlasovací pozice členských zemí ve Fondu. Každá země, která je ekonomicky vyspělá, jmenuje jednoho svého zástupce jako výkonného ředitele, zatímco ostatní země mají právo si zvolit svého zástupce pouze z kandidátů z určitých skupin zemí. Jmenovaný výkonný ředitel pak zastupuje přímo zájmy dané země, zatímco výkonný ředitel, který byl zvolen určitou skupinou zemí, ne vždy reprezentuje vůli jednotlivých zemí. Z tohoto vyplývá, že MMF není institucí, která by byla založena na rovnoprávnosti všech států, jak bývá obvyklé u jiných mezinárodních organizací, ale jejich postavení je závislé na velikosti členské kvóty, tedy na ekonomické síle členské země.

Myslím si, že tento způsob hlasování není úplně nejlepší. Hlasovací práva členských zemí jsou závislá na výši jejich vloženého kapitálu a tím pádem i na jejich ekonomické situaci. Z poměrů hlasovacích práv jasně vyplývá, že Fond zastává názory ekonomicky vyspělých zemí. Existuje zde velký nepoměr mezi hlasy, které vlastní ekonomicky vyspělé země a hlasy, které mají chudé rozvojové země. Velkým negativem také je, že několik málo vyspělých zemí, popř. jen jedna (USA), může rozhodnout o přijetí nějakého návrhu. Pouze jedna jediná země (USA) může rozhodnout o přijetí nebo nepřijetí nějakého návrhu a na druhou stranu pouze jedna jediná země (rozvojová země) nemůže rozhodnout vůbec nic, protože jejich hlasovací práva jsou tak malá, že nezmůžou vůbec nic. I kdyby se spojila celá Afrika, tak se součtem hlasovacích práv všech afrických zemí

²⁶ Pětaosmdesátiprocentní většina hlasů je zapotřebí pro změnu kvót, zvýšení nebo snížení počtu výkonných ředitelů, alokaci SDR, přijímání nových členů a vyloučení země z Fondu, prodej zlata, změnu lhůt splatnosti úvěrů atd. Sedmdesátiprocentní většina hlasů je potřeba pro stanovení výše poplatků z čerpaných zdrojů, publikaci údajů finančně ekonomické situací zemí, stanovení úrokové sazby z SDR, odložení termínu pro zpětný prodej čerpaných prostředků, stanovení sankčních poplatků při nedodržení termínu splatnosti atd.

nezmůže vůbec nic. A to je podle mého názoru velké negativum, velký problém, kterým by se Fond měl více zabývat. Jak je možné, že jiné mezinárodní organizace mohou fungovat na rovnosti hlasů a MMF nemůže?

5.2 Význam MMF

5.2.1 Jak MMF podporuje světovou ekonomickou stabilitu

MMF radí a pomáhá členským zemím v realizaci ekonomické a finanční politiky, která podporuje stabilitu, snižuje náchylnost ke krizím a udržuje růst a vysoký životní standard. Také podporuje rozhovory mezi členskými zeměmi, na regionální a mezinárodní úrovni, o jejich ekonomice a finanční politice a také posuzuje globální ekonomické trendy a rozvoj, který ovlivňuje zdraví mezinárodního měnového a finančního systému. Větší průhlednost, v hospodářské politice a ekonomických datech, pro hladce fungující ekonomiky a silnější mezinárodní měnový systém. MMF podnikl kroky k poskytování více informací o jeho činnostech a doporučil větší otevřenost ze strany členských zemí.

Fond doporučuje členským zemím, aby poskytovaly více transparentní data a aby podávaly zprávy o svých ekonomikách. Ale otázkou je, zda i Fond poskytuje transparentní informace o své činnosti, protože pokud něco požaduje od svých členů, měl by jim sám být příkladem. Skutečností je, že Fond na svých stránkách zveřejňuje zprávy ze zasedání v různých zemích, výroční zprávy, různá doporučení atd. Avšak pokaždé je to pouze konečná oficiální zpráva. Nikdo neví, co přesně se kde projednávalo, jaké byly návrhy řešení a proč se vybral zrovna tento návrh.

Podle mého názoru se Fond ve svých doporučeních a pomoci členským zemím zabývá pouze otázkou měnovou a fiskální. Říká zemím, co a jak mají dělat, jak mají změnit svoji měnovou a fiskální politiku. Co už v těchto doporučeních nezazní, jsou doporučení, která by se týkala sociální a ekologické oblasti (nebo je alespoň vzala v úvahu). U spousty zemí, které byly postižené krizí, stoupla nezaměstnanost a ve snaze co nejrychleji vrátit peníze Fondu ničily svoji krajinu.

Dalším problémem, který je vhodný k zamyšlení, je, že pokud si země zvyknou na finanční pomoc, tak se už dále nebudou samy snažit. Myslím tím, že pokud Fond zasáhne pokaždé, když se v nějaké členské zemi bude schylovat k finanční krizi, tak se země sama už nebude snažit udržet finanční stabilitu, ale bude pokaždé spoléhat na to, že jim někdo přijde na pomoc.

MMF je velkou globální organizací, která zaměstnává spoustu odborníků. V době velkých finančních krizí poskytoval velké finanční půjčky zemím, které byly těmito krizemi postižené. Fond byl financován z úroků, které plynuly z těchto půjček. V 80. a 90. letech bylo po celém světě spousta krizí, Fond najímal nové odborníky, aby mu pomáhali tyto krize řešit a měl je čím platit, jelikož mu neustále přicházely úroky. Ale postupem času krize ustaly, většina zemí splatila své půjčky včetně úroků, avšak Fond si své zaměstnance neustále drží. Jak je možné tuto ohromnou organizaci finančně udržovat a hlavně kdo ji udržuje? Bude chtít Fond zvýšit členské kvóty, aby mohl alespoň trochu vyrovnat svůj rozpočet? Nabízí se tu jedna zvláště závažná otázka. Jak moc by se Fondu hodilo vypuknutí nějaké finanční krize?

5.2.2 Proč je ekonomická stabilita důležitá

Podporování ekonomické stability je částečně záležitostí vyvarování se ekonomických a finančních krizí. Jako nedávné zkušenosti v Argentině, Turecku a jiných zemích nám ukázaly, že krize může zničit zaměstnání, prudce snížit příjmy a způsobit velké lidské utrpení jak v celém národě, tak i za hranicemi státu. Ale ekonomická stabilita také znamená vyvarovat se velkým výkyvům v ekonomice, vysoké inflaci a nadměrné volatilitě měnových kurzů a kapitálových trhů. Každý z těchto typů nestability může zvýšit nejistotu a odradit investory, bránit ekonomickému růstu a snížit životní standard.

Dynamická tržní ekonomika musí nezbytně zahrnovat nějaké stupně nestability, stejně jako postupnou strukturální změnu. Výzvou pro politiky je minimalizovat tuto nestabilitu, aniž by se snížila schopnost ekonomiky zvýšit životní standardy prostřednictvím vzrůstající produktivity, výkonnosti a zaměstnanosti. Zkušenosti nám ukázaly, že země se silným růstem a mírou zaměstnanosti následují řádnou makroekonomickou (fiskální, monetární a měnovou) politiku.

Ekonomická stabilita je také podporována ekonomicky silnými finančními institucemi a regulačními systémy. Podporují průhlednost finančních transakcí ve státním rozpočtu, centrální bance a veřejném sektoru, spolu se silným systémem účetnictví, auditů a obstarávání dat.

5.2.3 Jak MMF pomáhá

MMF pomáhá členským zemím realizovat dobrou praxi prostřednictvím jeho klíčových funkcí (dozor, technická asistence a půjčování), aby se zlepšila kontrola, kvalita a dosažitelnost dat a ekonomických informací. Také podrobně monitoruje ekonomický a finanční rozvoj na regionální světové úrovni. Mezi iniciativy MMF užívané pro vzájemný dozor a zaměřené na propagaci světové ekonomické stability patří:

- včasné odhadnutí krizí, které hrozí členským zemím
- ve spolupráci se Světovou bankou provádí hloubkové hodnocení programu na posílení dohledu nad finančním sektorem FSAP (Financial Sector Assessment Program)
- rozvoj a aktivní propagace standardů a praktických manuálů pro tvorbu ekonomické politiky (boj proti praní špinavých peněz a financování terorismu)

Fond se sice snaží členským zemím pomáhat technickou asistencí a půjčováním, ale už méně se snaží měnit své programy podle toho, jakým zemím pomáhá. Je totiž velký rozdíl v tom, pokud chcete poskytnout pomoc chudým evropským zemím a nebo chudým africkým zemím, kde lidé stále ještě žijí uprostřed pustin v kmenech. Myslím si, že Fond by se neměl zabývat pouze ekonomickou stabilitou země, ale měl by do svých hodnotících programů a plánů na podporu ekonomik členských zemí zahrnout také sociální a ekologické aspekty a také jaká je historie a kultura dané země.

5.2.3.1 Boj proti chudobě

MMF zásobí země s nízkým příjmem politickými radami, technickou asistencí a finanční podporou. Tyto země přijímají více než polovinu technické asistence poskytované Fondem a finanční podpora je rozšířena na nízké úrokové sazby s dlouhým časovým horizontem.

V roce 1974 byl zřízen Trust Fund, který mohl poskytovat koncesní půjčky. Poté v roce 1986 byla vytvořena nová koncesní facilitata Structural Adjustment Facility (SAF) a v roce 1999 byl vytvořen její nástupce Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF). Díky tomuto mohl Fond nabízet dlouhodobé půjčky nejchudším zemím (především africké země). V polovině 90. let byla Fondem a Světovou bankou připravena společná iniciativa pomoci nejchudším zemím ke snížení jejich dluhu na udržitelnou úroveň (HIPC – Heavily Indebted Poor Countries). Bylo vybráno 40 zemí, které se mohly tohoto programu zúčastnit. V roce 1999 došlo k posílení této iniciativy díky kritice nevládních organizací, to znamenalo snížení dluhu u více než 30 zemí asi na polovinu.²⁷ Velkým problémem u těchto iniciativ je jejich financování. Existuje zde i řada jiných programů na podporu chudým zemím. Mnozí kritici říkají, že Fond by se neměl příliš zaměřovat na finanční spolupráci s těmito zeměmi, jelikož nemá dostatečné finanční zdroje a není rozvojovou organizací, spíše by se měl držet své tradiční role.

Fond by se měl zamyslet nad tím, zda bude i nadále pomáhat rozvojovým zemím, nebo by to měl spíše přenechat organizacím, které jsou vyloženě zaměřené na pomoc rozvojovým zemím (hlavně africkým). Jak už jsem zmínila výše, není možné, aby v těchto zemích uplatňoval stejnou politiku, jako ve vyspělých zemích. Je totiž otázkou, jestli Fond těmto zemím svou pomocí pomáhá a nebo jestli jim ubližuje. Hlavně není vždy zcela jasné, kam jdou peníze, které Fond těmto členských zemím půjčil. Podle mého názoru jde většina těchto peněz na válečné účely, slouží k nákupu zbraní, udržování vojenských elit, nebo končí na soukromých účtech diktátorů. I z tohoto důvodu by bylo lepší, kdyby těmto rozvojovým zemím byla poskytována pomoc v jiné než finanční podobě. A proto by bylo lepší, kdyby Fond přenechal poskytování pomoci těmto zemím na jiných organizacích, které jsou na takové problémy přímo zaměřené.

²⁷Procházka, P., Sedláček, D.: MMF po šedesáti letech. Bankovníctví, 2004. č. 10

Rozvojové země mají také velký problém s tím, jak splatit Fondu to, co jim půjčil. Jelikož celkový dluh rozvojových zemí vůči MMF a také vůči Světové bance je asi 300 mld. USD. Každý rok musí splatit přibližně 160 mld. USD a z této částky je 70 mld. USD pouze úrok. Otázkou je, zda se toto dá ještě nazvat pomocí. Podle mého názoru jsou to ohromně velká čísla, která ekonomiky chudých zemí daleko více poškozují, než jim předtím pomohla.

5.3 Střednědobá strategie MMF (současné úkoly)

MMF má důležitou roli v mezinárodní spolupráci a pomáhá jednotlivým zemím využít příležitosti, v souladu s rychle se měnícím světem. Na výročním zasedání Fondu v září roku 2005 byla generálním ředitelem (Rodrigo de Rato) prezentována střednědobá strategie. Fond od jeho založení musel neustále přizpůsobovat své aktivity k řešení různorodých problémů: rozpad brettonwoodského systému, ropná krize 70. let, dluhová krize 80. let a krize 90. let. V průběhu let zhroucení ekonomik ve Východní Evropě a problémy silně zadlužených chudých zemí podnítily Fond k vytvoření nových směrnic na podporu.

Relativně příznivé ekonomické a měnové podmínky v novém století poskytly příležitost přemýšlet o postavení Fondu.

Pokud chce Fond zůstat v souladu s rychle se měnícím světem, musí určit a definovat svou misi a základní cíle. Také musí navrhnout strategii, která vysvětlí, jak reorganizovat Fond a jeho cíle uskutečnit do 3 až 5 let.

5.3.1 Nový přístup k doзору (dohledu)

Potíže v řešení nebývalé světové nerovnováhy a problémy jednotlivých zemí zdůrazňují potřebu pro silnější využívání analýz Fondu a rad jeho členům.

Na globální úrovni to znamená dříve rozpoznat ohrožení ekonomické stability (včetně platební a měnové nevyrovnanosti a zmatku na finančních trzích). Fond musí včas

upozorňovat země, jejichž ekonomika může mít regionální nebo globální dopad a může ovlivnit světové finanční trhy. Návrhy na zefektivnění dozoru:

- nový přístup k mnohostranným konzultacím, aby se ulehčila čelní jednání uvnitř skupin zemí
- rozšiřování vnitřních poradních skupin Fondu, které by se zabývaly devizovými kurzy významnějších obchodních měn
- zesilování analýz World Economic Outlook a Global Financial Stability Report makroekonomického nebezpečí a jejich interakce
- formulování regionálních plánů, které by se soustředily na hlavní politické otázky

Na národní úrovni je potřeba najít ohnisko problému a udělat obsáhlou analýzu finančního systému, k tomu znát veškeré regionální a národní souvislosti. Specifické návrhy obsahují:

- zvyšování pozornosti finančního sektoru
- zavádění programu dlouhodobého dozoru
- redukci Článku IV pro vybrané země

5.3.2 Mění se role Fondu

V mnoha zemích, které se stávají ekonomicky vyspělými, musí být rozšířena objektivní makroekonomická analýza s velkým dozorem nad finančními a kapitálovými trhy. Návrhy pro zamezení krizí:

- objasnění systému pro vysoký přístup financování Fondu v situacích jiných než krize na kapitálových účtech
- zemím se silnou makroekonomickou politikou, udržitelným dluhem a transparentním zpravodajstvím, (ale stále mají nějaké slabé stránky a jsou zranitelné), poskytnout rychlý přístup k financím
- zůstat připraveni na podporu regionálních i jiných záležitostí

Návrhy na řešení krizí se zabývají komplikacemi vzácných, ale důležitých případů restrukturalizace dluhu a nedoplatků. Aby Fond mohl dále poskytovat půjčky, musí se vyřešit problém s externími nedoplatky. Zpráva navrhuje, že financování v případech restrukturalizace dluhu by měla záviset na dohodnutých střednědobých podmínkách a makroekonomickém systému, na které Fond vyjádřil jasný názor. A také by měl požádat o přehled spolehlivých měřítek a souvisejících aspektů v politice poskytování půjček.

5.3.3 Zefektivnění povinností k chudým zemím

V posledních letech byl udělán velký krok v přispění k ekonomickému rozvoji a snížení chudoby. Nedávno byly představeny nástroje Fondu na podporu. Millennium Development Goals (MDGs) usilují o snížení klíčových ukazatelů chudoby do roku 2015 (Fond a Světová banka provádějí kontrolu). Strategie Fondu v chudých zemích vyžaduje více práce v následujících oblastech:

- soustředění a flexibilita – Fond by se měl zaměřit na řešení kritických problémů a uzpůsobovat tato řešení jednotlivým zemím podle okolností
- pomoc a MGDs – Fond musí zhodnotit, jestli plánovaná pomoc proudí tam, kam má a jestli je v souladu s makroekonomickou stabilitou a odhadovanými náklady
- dluhová úleva – Fond potřebuje zabezpečit, aby příjemce pomoci znovu neakumuloval nadměrný dluh

5.3.4 Kontrola (ovládání) Fondu

Vyvíjející se trhy a jiné země potřebují mít hlas v MMF, přiměřený jejich váze ve světové ekonomice. Objevuje se zde dvoustupňový přístup. První stupeň zahrnuje zvyšování kvót pro méně reprezentativní členy a kromě toho také kroky pozdější fáze. Dohoda na zvýšení základního volebního práva, které je klíčové pro zesílení hlasů nejmenších členů, může být součástí buď první nebo druhé fáze. Fond také musí vytvořit jiné aspekty dozoru, včetně transparentního výběru vedení a lepší definování role Výkonné rady MMF.

6 Vztah České republiky k MMF

6.1 Vývoj v letech 1945-1954

Již před koncem války se česká exilová vláda v čele s prezidentem Edvardem Benešem začala zabývat uspořádáním měnových poměrů po skončení války. Tehdejším ministrem financí byl Ladislav Feierabend. „Právě ten měl mimořádné pochopení pro význam měnové politiky v budoucích hospodářských poměrech svobodného Československa a zřídil proto při svém skromně vybaveném ministerstvu měnový a bankovní odbor. Jeho vedením byl pověřen Jan Viktor Mládek a brzy se ukázalo, že to bylo vynikající řešení.“²⁸ J. V. Mládek byl pověřen přípravou peněžní reformy, která měla být provedena v Československu po skončení války. Byl také zapojen do diskusí, které se týkaly poválečného uspořádání měnových poměrů. Velmi ho zajímaly názory J. M. Keynesa na mezinárodní obchodní politiku, ke kterým se bez váhání připojil. Spolu s Antonínem Baschem (rovněž vynikající český ekonom) se v letech 1943 a 1944 účastnili řady jednání v USA.

Čeští ekonomové se na přípravě brettonwoodských dohod účastnili velice aktivně. Účastnili se přípravy stanov a prosazovali stanoviska, která byla důležitá pro zájmy Československa. Na závěrečné konferenci, která se uskutečnila v Bretton Woods v červenci 1944, bylo Československo zastoupeno pětičlennou delegací.²⁹ O formálním přístupu Československa do Fondu bylo rozhodnuto až po skončení války, a to na zasedání Prozatímního národního shromáždění dne 18. 12. 1945. Postavení Československa ve Fondu nebylo vůbec špatné. Kvóta byla vypočtena na 125 mil. USD (tj. 1,42 % na celkovém objemu kvót) a tím jsme se řadili na 11. místo mezi čtyřiačtyřiceti členy.

Kurz nové československé koruny byl MMF oficiálně potvrzen 19. 12. 1946 a jeho hodnota byla 1 USD = 50 Kčs. Na základě tohoto kurzu byl propočten zlatý obsah koruny, který sloužil jako základ kursových vztahů, na 0,017773 g ryzího zlata.³⁰ Nový kurz znamenal velmi výraznou devalvaci proti letem před válkou, kdy v roce 1937 stál USD na pražské burze 28,45 Kčs.

²⁸ Vencovský, F.: U zrodu Mezinárodního měnového fondu. Bankovníctví, 2000. č. 8

²⁹ „Předsedou delegace byl ministr financí Ladislav Freierabend, místopředsedou přednosta měnového odboru ministerstva Jan Viktor Mládek, členy profesori národního hospodářství Antonín Basch a Ervin Exner a přednosta hospodářské služby československého velvyslanectví v USA Josef Hanč“ (Vencovský, F.: U zrodu Mezinárodního měnového fondu. Bankovníctví, 2000. č. 8)

³⁰ Durčáková, J., Mandel, M.: Mezinárodní finance. Praha: Management Press, 2003)

Brzy po vstupu se začíná objevovat řada velmi závažných problémů. V Československu dochází k velkým změnám v politické i hospodářské oblasti a vědomě se odchyľují od prozápadní orientace (centralizace řízení, direktivní plánování, státní monopolizace zahraničního obchodu). Docházelo zde k přechodu od kapitalismu k socialismu. Československo pomalu přestalo plnit své povinnosti vůči MMF. V roce 1953 byla provedena měnová reforma, byl přijat nový měnový kurz a nová měnová politika. Toto vše se odehrálo bez předešlých konzultací s Fondem. Radou guvernérů bylo Československu doporučeno³¹, aby ukončilo členství v MMF. Toto ukončení nabylo platnosti dne 31. 12. 1954.

6.2 Obnovené členství Československa

O obnovení vstupu Československa do MMF se začalo jednat v průběhu 60. let, ale v období normalizace byla tato jednání opět stažena z programu. Až koncem 80. let podalo žádost o obnovení členství a dne 20. 9. 1990 se znovu stalo členem Fondu. Členská kvóta byla matematickým propočtem vyměřena na 1006 mil. SDR, avšak s přihlédnutím ke srovnatelným zemím byla nakonec upravena na 590 mil. SDR³² (770 mil. USD). Československo splatilo 22,7 % kvóty v USD a 77,3 % bylo splaceno v domácí měně formou dluhopisu vystaveného ve prospěch Fondu. Při devátém navýšení členských kvót byla naše kvóta navýšena na 847 mil. SDR. Po rozpadu Československa byla kvóta rozdělena mezi Českou a Slovenskou republiku v poměru 2,29:1, pro Českou republiku to znamenalo 589,6 mil SDR. Při jedenácté revizi byla naše kvóta zvýšena na 819,3 mil. SDR (0,39 % z celkového objemu kvót).

Při znovuobnovení členství Československa v roce 1990 Fond velmi kladně hodnotil přípravu ekonomické reformy a poskytl půjčku ve výši přesahující 1 mld. SDR.³³ Tato půjčka umožnila zahájení programu vnitřní směnitelnosti koruny. Druhá půjčka nám byla poskytnuta při rozdělení federace, ale z ní bylo čerpáno pouze 70 mil. SDR. Česká republika měla také dobré podmínky, za kterých si mohla půjčit na mezinárodních trzích.

³¹ b) Jestliže i po uplynutí přiměřené lhůty setrvává člen v neplnění kteréhokoli ze svých závazků podle této Dohody, může být takový člen vyzván rozhodnutím Sboru guvernérů přijatým většinou guvernérů zastupujících osmdesát pět procent všech hlasů, aby se vzdal členství ve Fondu. (Zákon č. 500/1992 Sb., Článek XXVI, část 2.)

³² Durčáková, J., Mandel, M.: Mezinárodní finance. Praha: Management Press, 2003. s. 374

³³ Procházka, P., Sedláček, P.: MMF po šedesáti letech. Bankovníctví, 2004. č.10, s. 27

Za těchto okolností bylo možné v roce 1994 splatit Fondu všechny dluhy, a tak se ČR stala čistým věřitelem MMF.

Fond plnil v ČR spíše funkci externí kontroly a hodnotil dodržování členských závazků, také pravidelně vyhodnocoval hospodářskou politiku státu. Během finanční krize v Asii byla i Česká republika zasažena několika měnovými turbulencemi, ale tato situace se podařila zvládnout bez finanční podpory Fondu. Jako reakce na finanční krize v různých částech světa byly Fondem vytvořeny nové programy a instrumenty a ČR byla mezi prvními, kdo se k těmto programům přihlásili. V roce 1998 se ČR přihlásila do programu k dobrovolnému zveřejňování statistických dat SDDS (Special Data Dissemination Standard), v roce 1999 MMF vyhodnotil, jestli jsou dodržovány mezinárodně uznávané standardy ROSC (Reports on the Observance of Standards and Coeds). A v roce 2001 bylo v ČR dokončeno vyhodnocení programu hodnocení síly a stability finančního sektoru FSAP (Financial Sector Assessment Program), který byl vytvořen společně MMF a Světovou bankou. Úspěšnost FSAP velmi přispěla k dobrému hodnocení připravenosti ČR ke vstupu do Evropské unie. MMF také začal využívat přední české odborníky jako experty v misích do rozvojových zemí, kde mohou poskytovat technickou pomoc. *„Novodobá spolupráce s MMF se realizuje v kontextu našeho členství v EU. Na jedné straně Fond svůj tradiční pohled a hodnocení politik zasazuje do souvislostí s budoucím zavedením eura a posuzuje přínosy a rizika tohoto procesu. Na straně druhé se spolu s ostatními členskými zeměmi – „akcionáři Fondu“ – stále více podílíme na diskusi o hlavní činnosti MMF a zároveň o budoucnosti brettonwoodských institucí.“*³⁴

6.2.1 FSAP (Financial sector assessment program)

FSAP byl založen MMF a Světovou bankou v roce 1999, aby mohli hodnotit finanční systém u členských zemí. Finanční systém zahrnuje celou řadu finančních institucí jako banky, společné fondy, pojišťovny a také finanční trhy. Také zahrnuje platební systém a regulaci, kontrolu a legální systém, který tvoří základ pro operace finančních institucí a trhů. FSAP usiluje o identifikaci silných a slabých stránek finančního systému a o redukci potencionálních krizí, tímto přispívá k podpoře národní a mezinárodní finanční stability růstu.

³⁴ Procházka, P., Sedláček, P.: MMF po šedesáti letech. Bankovníctví, 2004. č. 10, s. 27

K určování a hodnocení finančního systému členských zemí je FSAP rozdělen na tři hlavní části:³⁵

- odhad stability finančního systému včetně makroekonomických faktorů, které by mohly ovlivnit výkon systému a podmínky v systému, které by mohly ovlivnit makroekonomickou situaci
- určit a pozorovat důležité finanční ukazatele
- určit potřeby pro reformy a rozvoj finančního sektoru

FSAP identifikuje činnosti, které by mohly zesílit finanční systém spolu s potřebnými plány po mimořádné případy a poskytuje detailní vyhodnocení měnových a fiskálních aspektů.

6.2.2 SDDS (Special Data Dissemination Standard)

Program SDDS byl schválen Fondem v roce 1995 a jeho účelem je poskytování ekonomických a finančních statistik členských zemí veřejnosti. SDDS upravuje normy vydávání dat veřejnosti. Tyto data musí vydávat pouze země, které souhlasily s SDDS (souhlas je dobrovolný). Důvodem založení je, aby členské země Fondu dobrovolně poskytovaly komplexní, včasné, snadno přístupné a věrohodné ekonomické a finanční statistiky. SDDS se skládá ze čtyř prvků:

Pokrytí, pravidelnost a včasnost dat

Komplexní ekonomická a finanční data jsou nezbytná pro transparentnost makroekonomické politiky a výkonnosti. SDDS určuje rozšiřování ekonomických dat, pokrývajících reálný, fiskální, finanční a externí sektor, pravidelně a včasně. K tomu slouží několik kategorií dat.

³⁵ Zdroj: International monetary fund. www.imf.org

Veřejný přístup

Rozšiřování oficiálních statistik je nezbytný rys pro veřejné blaho. Připravený a rovný přístup je hlavním požadavkem. Pro podporu připravenosti a rovnosti přístupu SDDS vyžaduje rozšiřování dat podle připraveného kalendáře a současné vydávání zainteresovaným stranám.

Integrita

Splnění účelu poskytování veřejných informací a oficiálních statistik musí u uživatelů budit důvěru. Důvěra ve statistiky se skládá z důvěry v objektivitu a profesionalitu těch, kdo je vytvářejí. Rysy SDDS, které podporují základní prvky integrity v produkování statistik, zahrnují:

- rozšiřování termínů a podmínek, pod kterými jsou dané statistiky vytvořeny
- identifikace vnitřních vládních přístupů k datům, před jejich vydáním
- identifikace ministerských komentářů k příležitostem vydání statistik
- poskytování informací o změnách a postup oznamování hlavních změn v metodologii

Kvalita

Soubor standardů, které se zabývají pokrytím dat, pravidelností a včasností, musí být v souladu s kvalitou statistik.

6.2.3 ROSC (Repost on the Observance of Standards and Codes)

Zprávy o udržování mezinárodních standardů a kodexů, které začaly vycházet v roce 1999. V těchto zprávách se hodnotí národní standardy zemí spolu s dalšími jedenácti mezinárodními standardy a kodexy a jsou velmi důležité pro operační práci Fondu a Světové banky. Patří sem: auditing, zaměření proti praní špinavých peněz a financování terorismu, bankovní dozor, „corporate governance“, rozšiřování dat, fiskální transparentnost, insolvence a věřitelská práva, dozor v pojišťovnictví, transparentnost

měnové a finanční politiky, platební systém, regulace cenných papírů. Boj proti praní špinavých peněz a proti financování terorismu byl přidán až na konci roku 2002. Zprávy shrnující dodržování těchto standardů jsou připravovány a vydávány na žádost členských zemí. Jsou pravidelně aktualizovány a jednou za několik let se vydávají zcela nové.

6.3 Zasedání MMF v Praze

Na počátku 90. let nebyl Fond až tak známou měnovou institucí, a to díky relativně klidnému finančnímu vývoji ve světě. Do povědomí lidí se začal dostávat až koncem 90. let díky velké finanční krizi v Asii. Hlavně díky této krizi se stal terčem řady kritiků, antiglobalistů a odpůrců Fondu. A právě v tomto prostředí se připravovalo výroční zasedání MMF a Světové banky v Praze. Už týden předem se do Prahy sjelo velké množství demonstrantů z celého světa, kteří požadovali zrušení Fondu a Světové banky. Zasedání se uskutečnilo na konci září roku 2000 a bylo na něj pozváno několik tisíc předních ekonomických odborníků z celého světa. Mezi hlavní cíle pražského jednání patřilo:

- řešení chudoby ve světě (v jaké míře má do této pomoci být zapojen Fond a v jaké míře by tuto činnost měly převzít ostatní instituce jako Světová banka a regionální rozvojové banky)
- větší otevřenost obou institucí
- rozdělení práce mezi MMF a Světovou banku

V mediích jsme se mohli dozvědět mnoho názorů na toto zasedání, avšak nejvíce diskutované byly problémy, které se odehrály v souvislosti s demonstranty. Hlavně tímto se zasedání MMF a SB v Praze zviditelnilo. V novinách se ozývaly spíše negativní hlasy jako: „hodně vznešených slov a málo skutků“, „Mnoho slov, ze kterých je obtížné nalézt ta pravá“, „Delegáti výročního zasedání MMF a SB se v Praze na ničem nedohodli, nic nevyřešili, na ničem se nedomluvili“. To jsou zprávy, které jsme se mohli dočíst z mnoha českých deníků. Avšak opačný názor na toto zasedání měli čeští i světoví politici a finančníci, podle nichž pražské zasedání splnilo všechna očekávání.

7 Závěr

Tématem této bakalářské práce byl Mezinárodní měnový fond ve 21. století. Cílem bylo vysvětlit a zhodnotit současné úkoly a význam Fondu, jaký vztah má k České republice a jaké jsou jeho další plány do budoucna.

Na začátku mé práce jsem se zabývala příčinami a důvody vzniku MMF, co vedlo ke vzniku bretonwoodského systému, který byl založen fixních měnových kurzech a také jaké byly hlavní cíle. Dále jsem stručně popsala vývoj až k rozpadu brettonwoodského systému, který byl zapříčiněn přechodem k systému volně plovoucích měnových kurzů. Aby nedošlo i k zániku Fondu, musela být změněna jeho strategie a také cíle. Avšak zásadní změna byla provedena až v roce 1976, což byla dost dlouhá doba od zániku brettonwoodského systému. V další části práce jsem popsala finanční krize 80. a 90 let a úlohu MMF v těchto krizích. Hlavně díky četné kritice v průběhu Asijské finanční krize (90. léta) se Fond dostal do povědomí široké veřejnosti a daleko více lidí se začalo zajímat o jeho činnost.

Hlavními úkoly MMF v současné době jsou dohled na finančním sektorem členských zemí a technická asistence a finanční pomoc chudým zemím. A právě v pomoci chudým zemím vidím ve Fondu velké negativum. Je velký rozdíl v tom, jak radit a pomáhat zemím v Evropě a Africe, kde většina lidí žije méně jak s 1 USD na den a kde spousta lidí žije ještě v kmenech. Politika Fondu nebere na zřetel otázky sociální a ekologické, což je velký problém. Pokud se země snaží rychle splácet půjčky, tím více musí zvýšit produkci a tím více drancují své země. Jak už jsem uvedla ve své práci, dalším velkým problémem je, že ne všechny peníze jsou použity tak, jak mají. Většinou končí na účtech diktátorů, nebo slouží pro válečné úkoly. Proto si myslím, že MMF by měl přenechat pomoc těmto zemím jiným organizacím, které jsou na to lépe vybavené, protože ne vždy je finanční pomoc tím nejlepším řešením.

Česká republika v současné době nemá žádné dluhy vůči MMF (všechny dluhy byly splaceny v roce 1994) a účastní se několika programů Fondu, které jsem popsala v této práci (FSAP, SDDS, ROSC). Tyto programy měly povětšinou kladné ohodnocení.

České republice byly pouze doporučeny drobné změny. Také jsme se účastnili na projektech reformování těchto programů a naši odborníci jsou vysíláni do misí Fondu.

MMF od svého založení prodělal velkou řadu změn (rozpad brettonwoodského systému, dluhová krize 80. let a finanční krize 90. let). Tyto změny byly někdy úspěšné a někdy ne. Rozhodně nemůžu popřít úspěchy, které měl Fond při řešení krizí, ale také se musím zaměřit na chyby, kterých se dopustil. Myslím si, že pokud Fond chce být úspěšný ve 21. století, měl by výrazně změnit svou politiku a strategie. Měl by se zaměřit na fiskální a monetární záležitosti a ostatní přenechat jiným organizacím.

Použitá literatura:

- Cihelková, E. a kol.: Světová ekonomika. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-311-6
- Durčáková, J., Mandel, M.: Mezinárodní finance. Praha: Management Press, 2003. ISBN 80-7261-090-2
- Helísek, M.: Měnové krize (empirie a teorie). Praha: Profesional publishing, 2004. ISBN 80-86419-82-7
- Jonáš, J.: Asijská krize po dvou letech, Hospodářské noviny, 2000. 10. ledna
- Jonáš, J.: Co přinese zasedání MMF v Praze. Bankovníctví, 2000. č. 8, s. 19-21
- Jonáš, J.: Dvacet let od vypuknutí dluhové krize. Bankovníctví, 2002. č. 8, s. 36
- Jonáš, J.: Finanční krize v Asii a úloha Mezinárodního měnového fondu. Finance a úvěr, 1999. s. 129-142
- Jonáš, J.: Finanční pomoc MMF: vše při starém? Bankovníctví, 2001. č. 6, s. 31-33
- Jonáš, J.: Krize v Asii a MMF. Ekonom, 1998. č. 11
- Jonáš, J.: Úloha Mezinárodního měnového fondu v postkomunistických zemích. Bankovníctví, 2000. č. 4, s. 30-32
- Jonáš, J.: Asijská finanční krize. Bankovníctví, 1999. č. 2
- Marková, J.: Mezinárodní měnové instituce. Praha: Oeconomica, 2000. ISBN 80-245-0431-6
- Němeček, E.: Mezinárodní měnový systém. Otázka konvertibility, stability a likvidity. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0081-1
- Olšovský, L.: Mezinárodní měnový fond, jeho činnost a struktura. Bankovníctví, 2000. č. 8, s. 16-17
- Procházka, P., Sedláček, P.: MMF po šedesáti letech. Bankovníctví, 2004. č. 10, s. 27
- Rutarová, R.: Založení Bretton-woodských institucí a počátek jejich činnosti z pohledu ČSR (1944-1954). Praha: Univerzita Karlova, 2002
- Vencovský, F.: U zrodu Mezinárodního měnového fondu. Bankovníctví, 2000. č. 8, s. 13-14

Prameny:

Dohoda o Mezinárodním měnovém fondu, Zákon č. 500/1992 Sbírky zákonů

www zdroje:

www.bankovnictvi.ihned.cz

www.cnb.cz

www.freewebs.com/jjonas/

www.ihned.cz

www.imf.org

Příloha č. 1.: Organizační schéma MMF

